

Georgiana Ungureanu

Pregătit pentru școală

*Descoperă peste 300 de exerciții
prin care îți poți pregăti copilul
pentru școală*

Georgiana Ungureanu, *Pregătit pentru școală. Descoperă peste 300 de exerciții prin care îți poți pregăti copilul pentru școală*, București, 2019

Imagine copertă: fotograf Victoria Borodinova

Coperta: Emilia Furduiu

DTP: Prosperity Exprim SRL (Felicia Drăgușin)

ISBN: 978-973-0-30508-1

Toate drepturile asupra versiunii în limba română aparțin autoarei. Reproducerea integrală sau parțială, sub orice formă, a textului din această carte este posibilă numai cu acordul scris al autoarei.

Georgiana Ungureanu

contact@priority-clinic.ro

0722.783.135

Facebook: Georgiana Ungureanu Logoped

Georgiana Ungureanu

Pregătit pentru școală

*Descoperă peste 300 de exerciții
prin care îți poți pregăti copilul
pentru școală*

București, 2019

Această carte a devenit azi reală datorită copiilor și părinților cu care am interacționat în ultimii 15 ani. Vă mulțumesc!

Le mulțumesc în egală măsură părinților, soțului, copilului, soacrei, colegilor pentru tot ajutorul, răbdarea și înțelegerea.

Camelia, Paul, Traian și Alex rămâneți pentru mine resursa motivațională cea mai puternică. Vă sunt recunoscătoare mereu.

Georgiana Ungureanu

Cuvânt înainte

Această carte a fost scrisă cu gândul la părinții cu care am lucrat în ultimii 15 ani. Am admirat enorm eforturile lor de a-i ajuta pe cei mici să facă față provocării majore numită școală. În toată practica mea, m-am bucurat de cele mai spectaculoase și imediate rezultate atunci când am lucrat împreună cu familia. A devenit important pentru mine să implic părinții în terapie. De la a sta în cabinet în timpul ședințelor la a exersa zi de zi acasă exercițiile văzute sau recomandate în caietul de monitorizare, părinții sunt cei mai motivați și mai interesați de rezultate pentru copiii lor. Dacă terapeuții vin și pleacă, părinții sunt permanent prezenți în viața copiilor și ei trebuie să fie motorul acestei mașinării denumită recuperare sau integrare.

Nu cu mult timp în urmă, participam la un curs susținut de Viktorija McDonell și se discuta despre absențele copiilor la terapie din cauze medicale. Răspunsul ei mi-a rămas în minte și o să îl redau cât pot de fidel: „Poți face o oră fără copil, dar nu poți face

ora fără părinte“. Este incredibil cât de adevărat este. De multe ori, doar câteva întâlniri ale logopedului cu părintele pot debloca problemele copilului prin învățarea acestuia a câtorva strategii de lucru, a unor tehnici de exersare a pronunției sau învățării cititului.

Îmi doresc să regăsești în carte suficiente exemple și activități care să te ajute să lucrezi împreună și alături de copil. Nici pentru el începerea școlii nu este puțin lucru, dar faptul că îl are alături pe părintele care îl învață, îi explică, exersează cu el îi conferă încredere și bucurie. Și, având încredere și plăcere de a învăța totul devine mai ușor rezultatele apar fără plâsete sau frustrări. Nu spune nimeni că totul va merge ca pe roate. Din contra, vor fi momente când lucrurile vor stagna, vor exista împotmoliri, refuzuri, supărări. Însă există și soluții. Poate printre activitățile propuse sau în alte resurse (cărți, pagini de internet, specialist).

Recomandarea mea, dragă părinte, este să citești întâi cartea ca o lectură obișnuită. Apoi folosește lista de la finalul cărții și bifează ce știe/ poate copilul și ce nu a învățat încă. Poți să te consulți cu educatoarea cu privire la neclaritățile sau dificultățile copilului.

Având acum o analiză a situației și a abilităților, începe cu acele exerciții care nu necesită o prea multă pregătire (materialele există în casă sau nu sunt necesare) sau ia-le în ordinea prezentată. Important este să începi să monitorizezi. În momentul în care începi să notezi ce știe, ce nu știe, ceea ce lucrați, atât

tu, cât și copilul deveniți mai motivați, mai concentrați pe activități. Atunci când o arie pare a ridica mai multe probleme, poți fie amâna pentru câteva săptămâni, fie analiza dacă nu cumva copilul are nevoie de alte abilități mai simple înainte de a exersa ceea ce ți-ai propus inițial. Spre exemplu, învățarea adunărilor necesită abilități de recunoaștere a cifrelor, corelații cantitate-cifră. Întâi copilul trebuie să fie capabil să asocieze 5 elemente (fie bețișoare, fie jetoane etc.) cu cifra 5 până să îl înveți să rezolve $5+3$.

Îți recomand să prezinți activitățile din carte ca niște jocuri. Jocul este forma prin care copilul învață, pentru că presupune multă bucurie și noutate pentru el. Poate la început va fi mai dificil și poate copilul va fi reticent. Începe cu jocuri care îi plac sau pe care le ai acasă și introdu asemenea unui magician și jocuri serioase sau jocuri amuzante care, în spatele lor, urmăresc câștigarea abilităților lingvistice, matematice și motrice.

Nu uita faptul că dacă este amuzant (FUN), copilul devine atent, iar atunci când este atent, el învață. Acesta este triumphiul care asigură succesul.

Nu neglija aspectele emoționale ale acestei noi etape. Mulți copii sunt fericiți, nerăbdători cu privire la mersul la școală, dar sunt și copii speriați, timizi, reticenți că se despart de prietenii din grădiniță sau de doamna educatoare. Psihologii recomandă tot felul de trucuri cu privire la pregătirea emoțională a copilului: vizitarea școlii din timp, cunoașterea doamnei

învățătoare, folosirea poveștilor cu această temă, răspunsul la întrebările copiilor, implicarea în alegerea ghiozdanului, a rechizitelor.

Cartea aceasta își propune să îți explice ce sunt abilitățile lingvistice din perspectiva logopedului, de ce abilități matematice și motrice are nevoie copilul la vârsta debutului școlarizării. În plus, am dedicat un capitol dislexo-disgrafiei, respectiv tulburarea învățării citit-scrisului. Incidența acestei tulburări este tot mai mare, însă anticiparea unor dificultăți poate face diferența dintre succes și eșec școlar.

☺ Cu acest semn vor fi marcate sugestiile de jocuri/activități.

Să ai spor la citit!

Georgiana Ungureanu

Introducere în specificul logopediei

Logopedia a apărut ca știință din nevoia de a sintetiza procedeele de corectare a limbajului. Situată la granița dintre psihologie și pedagogie, logopedia ne deschide noi posibilități de dezvoltare a comunicării, de corectare a tulburărilor de limbaj, de formare a personalității prin intermediul vorbirii corecte, clare și argumentate.

Obiectul principal al logopediei îl constituie tulburările de limbaj: dificultăți legate de pronunție, comunicare sau învățarea citit-scrisului.

Terapia logopedică a fost mult timp înțeleasă ca terapia care corectează pronunția. Practica și evoluția ulterioară au acordat mai mult credit acestui tip de intervenție și, în prezent, logopezii se ocupă de stimularea limbajului, terapia copiilor cu tulburări de citit-scris, implementarea și folosirea mijloacelor alternative de comunicare.

Etimologic, cuvântul logopedie provine din grecescul „logos“ care înseamnă cuvânt și „paideia“ care înseamnă educație. În sens restrâns, logopedia se ocupă cu studierea și dezvoltarea limbajului, cu prevenirea și corectarea tulburărilor acestuia.

Munca logopedului este una complexă, asemenea limbajului și comunicării. Progresele din domeniu sunt constante și vin în ajutorul specialiștilor și al părinților. Pentru că munca de recuperare presupune o bună comunicare și efort în echipă: copil-familie-specialist.

Logopedia ca disciplină se studiază în cadrul Facultății de Psihologie (secția de psihopedagogie specială și în cadrul masterelor specializate în această ramură. Evident că există o serie de cursuri pentru specialiști și multe seminare sau cărți pentru părinți. În momentul în care copilul are nevoie de logoped și chiar mergi la unul, este important să cunoști ce presupune munca acestuia pentru a-ți aduce contribuția și pentru a evalua progresul copilului. Acest capitol nu are cum să cuprindă toate aspectele intervenției logopedice, însă are scopul de a te familiariza cu domeniul.

Îți voi prezenta mai jos câteva posibile tulburări de limbaj pe care un copil le poate avea la vârsta debutului școlarizării.

1. Dislalia – tulburare de pronunție caracterizată prin înlocuirea, omiterea sau deformarea unui sunet. Cele mai frecvente sunete afectate sunt sunetele s, ș, ț, r.

2. Bâlbâiala – tulburare de pronunție caracterizată prin repetarea unor sunete sau structuri de sunete la începutul fiecărui cuvânt. Cauza principală este de natură psihologică și, de cele mai multe ori, este recomandată psihoterapia în locul său combinată cu intervenția logopedică.
3. Dislexo-disgrafia – tulburare a cititului caracterizată de dificultăți în învățarea cititului și a scrisului. Mai multe informații găsiți în capitolul al 7-lea.
4. Întârzierea în dezvoltarea limbajului expresiv – tulburare globală ce se caracterizează printr-un limbaj limitat, vocabular sărac, frecvente inversiuni în propoziție, dezacorduri între părțile de vorbire, folosirea neadecvată a termenilor.

Dintre cauzele care ar putea justifica existența acestor posibile tulburări sunt:

– Nestimularea adecvată a copilului. Putem include aici nefrecventarea grădiniței, expunerea excesivă la ecrane (telefon, televizor, tabletă, calculator etc.), comunicarea limitată în familie, neintroducerea cititului încă de timpuriu.

– Încurajarea unei pronunții greșite, distorsionate pentru amuzament. De multe ori, copiii sunt încurajați să pronunțe greșit anumite cuvinte și nu sunt corecțați pentru că sunt amuzanți. Pe moment, așa

este, însă se instalează automatizarea, iar corectarea se face cu destul de multă dificultate.

– Exagerarea corectării pronunției, mai ales în prezența altor persoane, poate crea blocaje și perioade de bâlbâială.

– Expunerea copilului la prea multe activități sau la activități peste nivelul lui de învățare, de asimilare. Sunt destule situațiile atunci când preșcolarii au mai multe ore de studiu al limbilor străine, sporturi, activități de hand&craft decât un adult care muncește în medie 6-8 ore pe zi.

– Lipsa socializării și a dezvoltării abilităților de relaționare cu ceilalți. Se întâmplă mai ales în cazul copiilor hiperprotejați sau cei bolnăviori care nu iau parte la activități de grădiniță sau socializare în grupuri diverse (de genul parc, cluburi, ateliere etc.).

Intervenția logopedică se bazează pe câteva principii esențiale. Unul dintre ele este *intervenția timpurie*. Este indicat ca imediat ce părintele observă anumite dificultăți, să se adreseze medicului de familie, pediatrului și/sau logopedului. Nu este cazul să te alarmezi la orice dificultate. Observă mai întâi, încearcă să ajuți și să înveți copilul cum să facă acel lucru, și dacă situația persistă, caută ajutor. Cu cât se intervine mai repede, cu atât procesul este mai scurt. Efortul de a merge la specialist, de a exersa și, implicit, efortul financiar se diminuează. Mulți ani recomandarea era ca mersul la logoped să fie după vârsta de 4 ani sau după ce vorbește copilul. Total greșit. Logopedul poate interveni de la vârsta de un an, un an și jumătate

dacă familia are deja un diagnostic care presupune riscul unor probleme de vorbire.

Un alt principiu folosit mai ales în cazul copiilor cu tulburări de pronunție este principiul *de la simplu la complex*. Asta înseamnă că, mai întâi, se emite sunetul independent, apoi se exersează în silabe simple, în logatomi (care sunt construcții de cel puțin două silabe: mame, mimo, meme, mumu etc.). După ce copilul stăpânește aceste etape, se introduc cuvintele. Și aici există o regulă: cuvinte care încep cu sunetul lucrat, cuvinte care au în interiorul lor sunetul respectiv și cuvinte care se termină cu sunetul exersat.

De asemenea, atunci când un copil are afectate mai multe sunete (presupunem, de dragul exemplificării, că întâmpină dificultăți cu *r* și *f-v*), se lucrează întâi *f*, apoi *v*, diferențierea lor, apoi *r*. Poate pentru părinte „arde“ să îl spună pe *r*, fiind și un sunet frecvent din limba română, însă până nu automatizează celelalte sunete, este contraindicat. Sunetul *r* apare și se învață mai târziu în dezvoltarea limbajului, însă emiterea lui ar trebui să înceapă cât de repede sesizează părintele că sunetul este omis sau înlocuit cu *l*.

Există 4 etape prin care logopedul trece în momentul exersării unui sunet. Și acestea sunt: etapa de emisie (sunetul este spus independent), etapa de consolidare (atunci când se exersează cuvinte variate având sunetul țintă în cele trei situații anterior prezentate: început, median și final), etapa de diferențiere (atunci când se face diferența dintre sunetul

lucrat și cel pereche: f-v, m-n, t-d, r-l) și etapa de automatizare (se exersează structuri complexe de tipul propoziții și poezii). Pentru primele două etape, rolul principal îl are logopedul, apoi familia preia frâiele și exersează constant cu copilul, logopedul devenind un coordonator. Eu insist mult pe exersarea zilnică a cel puțin 10 minute, pentru că, raportat la timpul unei săptămâni și numărul de ședințe de terapie efectivă, există o uriașă diferență. În plus, exersând zi de zi, se creează un obicei, acela de a spune corect. Copilul devine astfel mai atent atunci când repetă zi de zi, chiar și în mai multe reprize, și începe să își sesizeze dificultățile și să se autocorecteze.

Pentru corectarea sau emiterea sunetului *r*, nu este neapărat târziu nici dacă părinții ajung la logoped în momentul în care copilul este la școală și observă că, pe lângă faptul că nu îl pronunță, îl încurcă și la citit. Rezultate bune și într-un timp relativ scurt pot apărea atât în situația în care copilul vine devreme la logoped și încă nu a automatizat pronunția greșită, cât și mai târziu atunci când sunt cu adevărat motivați. Am avut și surpriza plăcută să reușim să spunem sunetul în două ședințe tocmai pentru că acel copil era extrem de motivat și dornic să exerseze.

Un alt principiu pe care aș vrea să îl subliniez este principiul *demonstrației*. Copilului trebuie să îi arătăm ce vrem de la el. Asta înseamnă că îi putem permite să ne atingă sub bărbie ca să simtă vibrațiile în momentul emiterii lui *r*, să folosim oglinda pentru a arăta poziția limbii, a dinților în momentul emiterii sunetelor, să

diferențieze *s* și *ș* prin diferențierea aerului rece de cald în momentul emiterii pe suprafața mâinii.

Copiii pot învăța o mulțime de lucruri atât timp cât le arătăm cum să învețe, ce să învețe și exersăm acest lucru de suficiente ori. Expresia „suficiente ori“ poate însemna de 3 ori sau de 100 de ori. Dacă nu reușești un anumit exercițiu sau nu atingi un obiectiv propus, recomandarea mea e să nu renunți, ci să schimbi abordarea, să verifici dacă nu cumva e necesar să te concentrezi întâi pe abilități mai simple, dar care să ajute la atingerea obiectivului final.

De exemplu, ai descoperit o carte de dicție, absolut minunată, și știi că e important ca un copil să vorbească clar și corect. Începi să lucrezi și constăți că la sunetul *s* copilul are ușoare dificultăți. Înainte de a insista cu exercițiile de dicție grele, ai putea repeta silabe sau cuvinte ușoare cu acest sunet până deprinde pronunția lui corectă și apoi să reiei exercițiile de dicție.

Poate ai avut ocazia să participi la o ședință de terapie logopedică și ai putut observa că este destul de dificil să faci același lucru pentru 40-50 de minute, cu atât mai mult să repeți liste de cuvinte și poezii.

Tocmai de aceea ședințele presupun și jocuri de cunoaștere, activități de stimularea limbajului sau dezvoltarea/consolidarea abilităților matematice. Pentru copiii cu mai multă energie sau predispuși spre hiperactivitate, logopedul poate folosi exerciții de motricitate fină combinată cu exerciții pentru pronunție. În

timp ce copilul face quilling sau pune pioaneze mici pe planșă, poate repeta după model.

Nu uita să monitorizezi ce se întâmplă de la o ședință la alta. Astfel, ai mai mult control asupra procesului și poți evalua progresul, ritmul de învățare al copilului. Unele lucruri le învață mai repede, pentru altele are nevoie de mai mult timp. A duce copilul la logoped nu înseamnă a-ți schimba complet viața. Înseamnă a insera în ritmul obișnuit al familiei câteva minute zi de zi pentru exersarea pronunției corecte, învățarea cuvintelor noi, a literelor etc. Privește ajutorul acesta oferit copilului nu doar ca o datorie, ci, mai ales, ca o șansă de conectare emoțională, de petrecere constructivă a timpului, de împărtășire a cunoștințelor și a valorilor tale.

Ce este limbajul?

Nu știu dacă este dorință mai mare a părinților decât aceea ca micul pui să înceapă să vorbească. Odată trecut hopul, se schimbă și dorințele/așteptările. Copilul crește, asimilează tot mai multe cunoștințe, învață cuvinte noi, spune poezii, ne cere câte în lună și în stele și ne obosește cu întrebarea „De ce?”

Uneori, nici nu realizăm trecerea timpului și toate progresele copilului până nu ajungem la dilema în ceea ce privește trecerea la o altă etapă școlară. Îl înscriem la școală? Mai stăm un an la grădiniță? Treccem de testarea standard pentru înscrierea în clasa 0? Ai observat, sper, folosirea pronumelui personal la persoana a II-a plural, „noi“, pentru că și această etapă este trăită „împreună“: copil și părinți.

La vârsta de 5-7 ani, în mod obișnuit, copilul merge la școală, pe de o parte, pentru că a împlinit vârsta, pe de altă parte, pentru că este pregătit. A fi pregătit înseamnă, din perspectiva specialistului în limbaj, a avea însușite câteva abilități esențiale din sfera limbajului. Toate abilitățile sunt dezvăluite în capitolele următoare.

Dar ce este limbajul? Limbajul este un „sistem de comunicare alcătuit din sunete articulate, specific oamenilor, prin care aceștia își exprimă gândurile, sentimentele și emoțiile“ (DEX 2009). În domeniul psihologiei, limbajul reprezintă un proces psihic de organizare a informațiilor și comunicare a lor. Limbajul nu există și se dezvoltă, pur și simplu, el este în strânsă relație și dependent de alte procese psihice cum sunt gândirea, memoria, imaginația. Limbajul este liantul acestora, dar și forma de manifestare a lor. Un copil cu bune capacități cognitive, mnezice și o imaginație bogată va avea și un limbaj elaborat, variat, complex. În literatura de specialitate, limbajul a fost studiat din multe unghiuri, existând diverse clasificări pe criterii variate. Cele mai uzuale dintre acestea sunt:

❖ Limbajul expresiv și limbajul receptiv, respectiv ceea ce copilul comunică verbal și ceea ce el înțelege. Între cele două, pot exista decalaje uriașe uneori. Limbajul expresiv se formează și se dezvoltă pe baza celui receptiv. În prima etapă, copilul înțelege și diferențiază limbajul, apoi imită cuvintele simple și continuă să învețe noi cuvinte până trece la o etapă superioară de pronunție mai complexă de cuvinte și structuri de cuvinte (expresii, propoziții, poezii).

❖ Limbajul extern sub forma vorbită (dialog sau monolog) și scrisă și limbajul intern (acel dialog avut în stare de veghe cu scopul de a regla informațiile primite și mesajul care se dorește a fi transmis).

❖ Limbaj verbal (sau expresiv), limbaj non-verbal (poziție, gesturi care însoțesc comunicarea) și limbaj paraverbal (ton, timbru vocal, volum, inflexiuni verbale).

Dintre funcțiile limbajului, cele mai relevante sunt:

Funcția de a comunica – ne permite să transmitem unei persoane sau unui grup idei, informații, cunoștințe.

Funcția afectivă prin care transmitem sentimente, stări, emoții. Mă opresc pentru a sublinia importanța factorului emoțional în comunicare. Avansul tehnologiei a dus la existența multor aplicații pentru domeniul logopediei. Sunt lucruri extraordinare care pot fi folosite, însă, mai ales în relația cu un copil, în învățarea comunicării, nu ar trebui să lipsească contactul fizic, emoția transmisă față în față, privind împreună spre aceeași perspectivă. Atunci când există acest factor emoțional, bucuria de a fi împreună, comunicarea capătă flux. Și mai subliniez un aspect, și anume că în comunicarea dintre copil și părinte există latura naturală, firească, în timp ce în relația dintre copil și logoped, această latură trebuie creată, fapt care necesită timp și disponibilitate. Așa că iată un motiv pentru care rolul esențial în educația și învățarea copiilor revine părinților. Ei au deja tot ce e nevoie pentru a comunica cu copilul la nivel afectiv, orice altceva se învață.

Funcția cognitivă cu ajutorul căreia învățăm în permanență, ne clarificăm cunoștințele, ne fixăm rezultatele procesului de învățare.

Funcția practică prin care coordonăm activitățile efective. Dăm indicații, oferim sugestii sau coordonăm mai multe persoane în același timp (așa cum procedează doamna în clasă cu cei peste 20 de elevi).

Funcția simbolic-reprezentativă se observă mai ales prin atribuirea unei denumiri obiectelor și ființelor. Nu e nevoie să avem mereu un măsur, numai simpla pronunțare a cuvântului măsur ne face să înțelegem despre ce e vorba.

Funcția ludică ne ajută să inventăm jocuri, să gândim activități distractive pentru copil urmărind același obiectiv. Sau, cum îi spun eu, variațiuni pe aceeași temă. De multe ori, în capitolele următoare, vei primi astfel de sugestii. Poți face un lucru în mai multe feluri. De asemenea, această funcție ne ajută să rezolvăm ghicitori, integrale sau rebusuri.

Funcția reglatorie cu ajutorul căreia putem interveni asupra comportamentului propriu sau al altora. Atunci când îi propunem un „joc nou“ copilului pe un ton plin de suspans sau mister, el devine curios și interesat, chiar dacă, de fapt, noi urmărim să exersăm forma de plural a substantivelor. Mai ales în cazul copiilor contează felul în care o spui, modul în care le trezești curiozitatea, cum îi provoci.

În intervalul 3-6/7 ani (sau perioada preșcolară), se înregistrează o dezvoltare accentuată a copilului din toate punctele de vedere. Este perioada în care se pun bazele dezvoltării ulterioare. Acestei perioade i se dă o atenție extraordinară de toate curentele de parenting, teoriile dezvoltării și învățării.

Mai jos îți prezint câteva repere în ceea ce privește dezvoltarea limbajului. Însă accentuez ideea că dezvoltarea lui se bazează pe dezvoltarea memoriei, care este într-o continuă creștere, și pe gândire. Literatura de specialitate denumeste această etapă gândire preconceptuală. În plus, este o etapă de expansiune socială, contacte noi cu alți copii, modele de comunicare diferite de cele din familie (grădiniță, petreceri, excursii, tabere etc.).

Etapă debutează cu un limbaj circumstanțial legat de situațiile în care copilul se află și ajunge, spre final, la un limbaj contextual care îi oferă acestuia posibilitatea de a se referi la evenimentele trecute și viitoare făcând distincție clară între ele. Ce este de reținut este că în această etapă apare limbajul intern cu ajutorul căruia copilul își organizează gândurile, urmărește mental acțiunile pe care le face și își autoreglează comportamentul în funcție de context.

Este, de asemenea, și perioada în care apar tulburările de pronunție. Emiterea sunetelor *s, j, ș, r* (după virgulă se lasă spațiu: *s, j, ș, r*) poate ridica unele probleme generate de dificultățile de antrenare a aparatului fonoarticular. Dificultăți de pronunție mai mari

sau mai mici au aproape toți copiii, însă, odată cu dezvoltarea psihică, ele sunt depășite. Intervenția specialistului se face în cazul în care situația persistă de mai mult timp, copilul are modele greșite de comunicare sau, pur și simplu, este încurajat să pocească cuvintele pentru amuzament.

Este adevărat că pentru un părinte este foarte drăguț să îl asculte pe cel mic înlocuind un sunet cu altul, însă, pe termen lung, acest comportament se poate automatiza, iar corectarea lui presupune efort atât pentru copil, cât și pentru părinte, timp și bani.

Să nu uităm că această etapă coincide cu intrarea la grădiniță a copilului. Socializarea de acest fel are multe beneficii pentru dezvoltarea copilului și, mai ales, pentru dezvoltarea limbajului. Prin toate activitățile pe care copilul le face acolo, el exersează înțelegerea limbajului, verbalizarea, respectarea regulilor, jocul simbolic și educativ.

La 3 ani, copilul are un vocabular de 400-1.000 de cuvinte, iar la 6 ani 700/800-2.500 de cuvinte. Diferența dintre numărul minim și cel maxim de cuvinte este în strânsă corelație cu posibilitățile de învățare oferite copilului și potențialul lui de a învăța.

Evaluarea limbajului la această vârstă este în relație cu evaluarea dezvoltării per ansamblu a copilului. Este perioada unde decalajele pot fi foarte mari, însă, per total, copilul să evolueze bine în raport cu vârsta cronologică. Succesul recuperării și al

asimilării limbajului la această vârstă este și el mare tocmai pentru că este o vârstă a dezvoltării în toate ariile, achizițiile se fac repede, dorința de învățare este mare la copil.

Perioada școlară mică este marcată de principalul tip de activitate, și anume învățarea. La această vârstă, apare și limbajul scris ca formă de comunicare. Limbajul copilului este unul tot mai elaborat, folosește multe adjective, trece cu ușurință de la o situație trecută la una viitoare, imaginația se dezvoltă și asta îi influențează discursul. Învăță literele și face diferența dintre fonem-grafem, înțelege cum se succed literele într-un cuvânt, înțelege concepte complexe și operează cu ele.

Cele mai mari provocări la această vârstă sunt legate de dezvoltarea vocabularului, capacitatea de comunicare a copilului, analiza fonologică orală (despărțirea în silabe, identificarea primului și ultimului sunet, ordinea literelor în cuvânt), deprinderea de a ține adecvat creionul, învățarea literelor, cititul și scrisul, recunoașterea cifrelor, înțelegerea transferului cantităților, operațiunile matematice.

Unii copii au și la această vârstă tulburări de pronunție care se corectează cu ajutor specializat. Mai ales pentru că a intervenit automatizarea pronunției greșite care necesită îndrumare, motivare pentru corectare. Tot în această perioadă se evidențiază în unele cazuri și dislexo-disgrafia (tulburare de citit-scris) – despre care poți afla mai multe într-un capitol viitor.

Dezvoltarea abilităților lingvistice

În acest capitol, voi aborda următoarele aspecte:

- *pronunția și dicția*
- *dezvoltarea vocabularului*
- *flexibilitatea limbajului*
- *capacitatea de a răspunde la întrebări*
- *capacitatea de a argumenta răspunsuri*
- *memoria de lucru*
- *dezvoltarea auzului fonematic*
- *analiza fonologică orală*
- *recunoașterea literelor*
- *învățarea cititului.*

Pronunția și dicția La finalul grădiniței, copilul ar trebui să nu prezinte tulburări de pronunție. În funcție de ritmul de dezvoltare al copilului, de multe ori, întâlnim în clasa 0 și copii care nu pot pronunța sunetul *r* sau *ș*. Dacă observi astfel de dificultăți, începe să lucrezi cât mai repede. Automatizarea unei

vorbiri greșite (evitarea sunetului buclucaș, înlocuirea lui *r* cu *l* sau a lui *ș* cu *s*) va crea dificultăți de corectare mai târziu. Îți recomand să te adresezi unui logoped, să participi la ședințele de intervenție și să lucrezi constant și zilnic acasă. Corectarea pronunției unui copil este un proces care necesită timp și efort atât din partea copilului, cât și a părintelui. În primul rând, este indicat să ai tu o pronunție clară de fiecare dată, corectarea copilului se face cu blândețe, și nu în prezența altor persoane. Rolul logopedului în această etapă este de a învăța copilul cum să emită sunetul independent și în cuvinte în poziții diferite (inițială, mediană și finală). Consolidarea și automatizarea se realizează prin repetiții dese de cuvinte, propoziții și poezii. În funcție de vârsta și motivația copilului, de eforturile echipei, rezultatele pot apărea mai devreme sau mai târziu. Găsești în anexa 1 și o serie de exerciții ușoare de dicție pe care le poți încerca. Alocă cel puțin 10-15 minute pe zi acestor exerciții și în cazul în care copilul nu prezintă o tulburare de pronunție. Dicția presupune o pronunție corectă și, totodată, o respirație eficientă. Noi vorbim pe expir, însă copiii care nu au exersat adecvat pronunția pot să vorbească și pe inspir. Sună de parcă s-ar îneca. În plus, respiră des și superficial. Nu trebuie tratat acest aspect superficial, ci cu răbdare și repetiții. Copilul este învățat să inspire pe nas, să aibă apoi o fază de platou atunci când nici nu inspiră, nici nu expiră și să expire pe guriță. Numărați 1, 2, 3 cât inspirați (poți poziționa o mână pe abdomen pentru a simți aerul), apoi 1, 2, 3 platou și 1, 2, 3, 4, 5, 6 expir lung pe gură

(poți emite *uuu* sau *eee* pe acest interval de expirație). Când procesul este asimilat și înțeles de copil, vom face același lucru cu poezii sau texte ușoare. Inspirăm (1, 2, 3 timpi), atunci când începe faza de platou, și pe expir spunem textul. Dacă copilul deja știe să citească exercițiul, îl poate face și singur. Este nevoie de un timp de cel puțin o lună la acest antrenament, însă beneficiile sunt pentru toată viața, nu doar în ceea ce privește dicția, cât și în reducerea anxietății, a emoțiilor în cazul unor prezentări sau chiar a atacurilor de panică. Respirația corectă este importantă pentru sănătatea organismului, pentru vorbire și pentru câștigarea autocontrolului în situații stresante. Nu neglija acest exercițiu și fă o rutină împreună cu copilul de a fi conștienți de un proces care este fiziologic și care se desfășoară la nivel inconștient în mod firesc.

Un copil care nu întâmpină dificultăți de pronunție se va integra mai ușor în noul cerc social numit școală. Este un motiv în plus să nu amâni corectarea pronunției copilului în această etapă. Pe de altă parte, un copil care nu vorbește clar și corect va fi ținta glumelor colegilor, va fi etichetat ușor de către profesori.

Ca o concluzie a acestui subcapitol, atunci când copilul, aflat la debutul școlarizării, are probleme de pronunție, apelează la un specialist pentru remedierea situației. Cu cât mai repede, cu atât mai bine dacă nu exersează tehnici de control pentru respirație și exerciții de dicție. În ambele situații, beneficiile se vor vedea în rezultatele școlare și la nivelul personalității.

Dezvoltarea vocabularului La vârsta de 5-7 ani, atunci când copilul merge la școală, el trebuie să se exprime în propoziții, să fie capabil să repovestească ceva povestit, să descrie o imagine complexă și să răspundă la întrebări diverse, să inițieze și să mențină un dialog logic.

Ce dificultăți pot avea copiii la această vârstă?

- ❖ forma de plural a substantivelor
- ❖ conjugarea verbelor
- ❖ folosirea structurilor complexe de genul substantiv+adjectiv
- ❖ cunoașterea antonimelor
- ❖ utilizarea cuvintelor de legătură
- ❖ pronumele posesiv.

😊 „Eu spun una, tu spui spui două“.

Este un joc foarte amuzant. Ideea principală e că cineva spune un cuvânt (substantiv) și celălalt spune cum sună atunci când ai două obiecte sau ființe. De exemplu, un cal – doi cai, o căsuță – două căsuțe etc. Este un joc care poate fi jucat pe drum, în mașină sau înainte de culcare. Poți varia prin folosirea cartonașelor. Le așezi cu fața în jos și fiecare trage pe rând un cartonaș. Pot participa la joc toți membrii familiei. Scopul principal este de a exersa forma de plural a substantivelor, însă, la fel de bine, poți corecta și articolul nehotărât un/o.

☺ Pentru a exersa conjugarea verbelor, avem nevoie de imagini cu acțiuni (verbe) și câteva poze. Una cu copilul, alta cu mama/tata, una cu un prieten sau bunic, o poză cu familia, o poză cu o altă familie. Așezăm întâi poza cu acțiunea (luăm ca exemplu verbul *a bea*). Punem în fața imaginii cu acțiunea poza cu copilul și spunem: „Eu beau“, apoi poza cu mama (dacă ea e cea care joacă jocul) și formulăm propoziția „Tu bei“, poza cu familia și, implicit, propoziția „Noi bem“. Câteva exemple realizate de părinte sunt, de cele mai multe ori, suficiente pentru ca cel mic să înțeleagă ce are de făcut. Este recomandat să se reia exercițiul câteva zile la rând pentru fixarea mecanismului și apoi când și când dacă observăm greșeli de realizare a acordului dintre subiect și predicat.

☺ Pentru jocul următor, avem nevoie de câteva cartonașe cu obiecte (mașină, măr, avion, lămâie, canapea etc.). Așezăm imaginea pe masă sau pe covor și îi explicăm copilului că fiecare va căuta să găsească câte o calitate sau o însușire pentru imagine. Putem ține scorul și îi putem oferi copilului o recompensă la final. Să presupunem că avem imaginea cu mărul. Despre măr putem spune că este roșu, galben, verde, dulce, gustos, aromat, rotund, mic, sănătos. Putem varia jocul prin a da posibilitatea fiecărui participant (mai ales de jucat în mașină cu toată familia) de a alege un cuvânt și ceilalți să găsească cât mai multe însușiri. Apreciază de fiecare dată efortul și creativitatea copiilor și nu te mira dacă vei descoperi că vor

folosi multe dintre răspunsurile tale la alte obiecte. Este un mod de învățare.

Unii copii la vârsta debutului școlarității sunt capabili să recunoască litere sau să le placă să le scrieți pe tablă, pe foaie. Notează răspunsurile lor, așa vor vedea (chiar dacă nu citesc) și vor deveni curioși în a descoperi mesajului cuvintelor.

Perechile uzuale de antonime se învață de regulă la grădiniță și sunt prezentate precum cuvinte cu sens opus. Sau cum învață copiii: dacă nu e mare, este... mic, dacă nu e sus, este... jos etc. Majoritatea copiilor cunosc cel puțin 10 perechi de antonime, însă poți să îi ajuți să își dezvolte vocabularul prin învățarea și altor cuvinte cu sens opus.

☺ Începe cu o propoziție simplă. Roagă copilul să găsească acel cuvânt care are un sens opus și el va formula o altă propoziție folosind cuvântul găsit. De exemplu, „Pisica bunicii este mică“. Cuvântul din propoziție care are un antonim este „mică“. Copilul poate spune: „Elefantul de la circ este mare“. Alt exemplu: „Prăjitura de la cofetărie a fost prea dulce“; răspunsul copilului: „Lămâia este acra și se pune în ceai“. Pe lângă identificarea acestor perechi de cuvinte, mai vizăm un obiectiv: înțelegerea sensului cuvintelor folosite. Nu de puține ori, copiii învață perechi de antonime, dar nu înțeleg sensul lor, fiind o învățare mecanică.

☺ După vârsta de 5 ani, copiii folosesc tot mai mult cuvintele de legătură, prepozițiile. Un mod distractiv de a crea contextul de folosire a acestor cuvinte este prin utilizarea cărților de descoperire a imaginilor foarte complexe cu multe personaje și cu cel puțin 3-4 acțiuni. Astfel, ideea jocului este ca cel mic să formuleze propoziții complexe sau fraze descriind cât mai multe întâmplări din imagine sau carte.

☺ Pentru următorul joc, folosește pozele cu copilul, mama, tata, familia. Alege fie un obiect (mașinuța, de exemplu), fie o imagine. Pune poza copilului și formulează: „Este mașinuța mea“, apoi poza mamei „Este mașinuța ta“, poza tatălui „Este mașinuța lui“ și tot așa.

☺ Alege 3 obiecte sau jucării ale copilului, 3 ale tale și 3 ale soțului/soției/bunicii. Ia pe rând fiecare jucărie și întreabă copilul a cui este. A cui este mașinuța? Răspuns: a mea. Al cui este camionul? Răspuns: al meu. A cui este păpușa? Răspuns: a mea. Al cui este portofelul? Al tău. Al cui este fularul? Răspuns: al tău. Ale cui sunt cheile? Ale ei/lui. A cui este șapca? Răspuns: a ei/a lui. Prima oară le faci pe fiecare 3 pe rând, apoi le amesteci și exersezi până copilul operează repede și corect cu conceptul de pronume posesiv.

Flexibilitatea limbajului Flexibilitatea limbajului presupune și flexibilitatea gândirii, a operării rapide cu mai multe categorii și folosirea mai multor filtre. Flexibilitatea limbajului se referă și la

rapiditatea oferirii răspunsurilor după o analiză a cunoștințelor. Jocurile și activitățile propuse aici se împletesc cu toate celelalte. Scopul prezentării lor sub acest concept este de a-i marca importanța. Flexibilitatea limbajului se bazează pe cunoștințe, pe folosirea corectă a timpurilor verbale, a structurilor complexe gramaticale, a categoriilor de elemente și a asemănărilor și deosebirilor dintre categorii și subcategorii. În momentul în care copilul trebuie să dea un răspuns respectând anumite criterii, mintea lui selecționează, păstrează și elimină în funcție de o serie de criterii. De exemplu, dacă trebuie să identifice un obiect după descriere, el va elimina alte elemente din categorie și va compara cu altele care au aceleași caracteristici.

☺ Ghicește la ce mă gândesc. Propune-i copilului un joc prin care el va învăța să ghicească la ce se gândesc oamenii. Evident că îi vom da indicii. Mă gândesc la un obiect, îl găsești în bucătărie, are toartă și îl folosim să bem ceai (cană) sau mă gândesc la un animal mare care trăiește la fermă, mănâncă iarbă, rumegă și dă lapte (vacă). Oferă-i pe rând indiciile.

Atunci când îi spui copilului „mă gândesc la un animal de la fermă“, deja el a eliminat toate celelalte animale; indiciul „mănâncă iarbă“ îl ajută să elimine pisica și câinele, dar să păstreze capra, vaca, oaia, calul; indiciul „animal mare“ elimină capra și oaia, dar păstrează vaca și calul. Răspunsul final este dat în funcție de ultimul indiciu: „dă lapte“.

Dacă este prea greu, poți folosi sprijin vizual. Așază în față cel puțin 6 imagini și descrie una dintre ele. Inversați rolurile.

Folosește ghicitori pentru dezvoltarea flexibilității limbajului. În anexa 2 ai câteva cu care să începi.

☺ Completează propoziția. Un jos amuzant ce se poate petrece aproape peste tot. Adultul începe o propoziție și îi dă copilului posibilitatea de a o completa. De exemplu: Matei s-a dus la... (piață/școală/parc/culcare etc.). Pentru început, este recomandat ca propozițiile să nu se lege între ele și să fie oarecum previzibile în răspunsul copilului. Odată exersat suficient, poți formula următoarea întrebare legată de răspunsul copilului, creând astfel o scurtă poveste. De exemplu, Prințesa cu părul... (creț) a mâncat... (înghețată) până când a venit mama și i-a spus... (mai vrei una?).

☺ Joc pentru întreaga familie. Așază cu fața în jos un rând cu imagini (substantive) și unul cu acțiuni (verbe). Fiecare participant alege 2 cartonașe din primul rând și unul din al doilea. Scopul jocului este să formuleze o frază folosind cele trei cuvinte. Cu cât imaginile sunt mai diverse, cu atât jocul este mai amuzant. De exemplu: mașină, picior, bea apă: băiatul bea apă în mașină și ar vrea să sară într-un picior. Pentru diversitate, poți folosi cuburi care au pe fiecare față un obiect și/sau acțiune. Odată căpătată experiența, complică jocul alegând tot mai multe imagini. Jocul poate fi jucat și cu copii mai mari care știu să citească.

☺ Fiecare participant scrie cuvinte pe câte un bilețel (separat fiecare cuvânt). Bilețelele sunt amestecate și fiecare extrage minimum 3. Pe baza cuvintelor scrise, fiecare formulează o poveste. Poți decide să fie o poveste de 1 minut, de exemplu. Doar exersând puteți deveni mai buni și puteți complica regulile.

☺ Citește-i copilului o poveste. Aproape de final, oprește-te și propune-i să găsiți voi un final. Poate fi un final mai fericit decât cel imaginat de autor, un final trist sau poate fi începutul unei alte aventuri pentru erou.

☺ Un joc destul de popular acum mulți ani și care este un mod extraordinar de dezvoltare a limbajului este jocul FAZAN. În principiu, primul jucător spune un cuvânt care începe cu o literă aleasă de participant. Următorul jucător va spune un cuvânt care începe cu ultimele 2 sunete. Într-o primă fază, puteți juca cu ultimul sunet. Este mai ușor și posibilitățile sunt nenumărate. Acest joc se poate juca în multe situații, nu e nevoie de materiale și devine mai interesant cu cât se exersează mai mult.

☺ Un joc mai vechi, dar foarte util, este ȚO-MANAP. Principiul jocului e ca fiecare jucător să găsească nume de țări, orașe, mări, ape, plante, animale și nume care încep cu o anumită literă. Este mai complex pentru că presupune o filtrare și mai riguroasă. Dintre nenumăratele nume de țări, trebuie să identifiți fix țările cu litera A, de exemplu. Practic, mintea trebuie să opereze simultan cu diverse concepte. Poți

stabili categorii mai ușoare (culori, nume de persoane, deserturi etc.) în funcție de cunoștințele copilului.

☺ Dacă copilul cunoaște literele, alegeți 3-5 dintre ele și spuneți câte un cuvânt cu fiecare literă, astfel încât să formulați o propoziție. Cu cât sunt mai multe litere, cu atât mai distractiv și provocator este jocul. De exemplu: *e, m, t, r* – Emil merge tropăind rapid.

☺ Jocul de rol. Este un mod foarte distractiv pentru copil de a dezvolta abilități de comunicare și persuasiune. Te poți juca o mulțime de scenarii – mecanic, cofetar, profesor, doctor, pompier, fermier etc.

Capacitatea de a răspunde la întrebări Găsești în anexa 3 o listă orientativă de întrebări pe care le poți exersa cu copilul. Cei mai mulți copii pot răspunde cu ușurință la ele. Dar la fel de bine această abilitate se dezvoltă.

☺ Poți juca acasă un joc de tipul „interviu cu o vedetă” în care copilul este „vedeta” și mama/tata reporterul care îi pune întrebări despre el sau despre ce ar putea cunoaște el. Evident că puteți inversa rolurile.

☺ Un alt joc distractiv pentru toată familia este „Știu și câștig”. Pregătește cartonașe cu întrebări diverse (pot fi structurate pe categorii) și concuраți în obținerea celor mai multe răspunsuri. Evident, apelează și la jocuri de acest gen din comerț dacă nu ai timp să gândești întrebările. Stabilește o recompensă atractivă și garantat vei avea o competiție pe cinste.

☺ Un alt mod prin care poți dezvolta capacitatea copilului de a răspunde la întrebări este să stabilești un timp limită (5, 10 minute) în care să adresezi întrebări și să înregistrezi câte răspunsuri corecte a dat. Inversați rolurile și totul va fi mai distractiv. Jocuri ca acestea nu necesită o super pregătire, ele pot fi jucate în mașină, în săli de așteptare, în autobuz sau în tren.

După ce îi citești o poveste, rezervă timp și pentru a-i pune câteva întrebări despre personaje, acțiune și, dacă este cazul, despre mesajul poveștii. Din fericiire, oferta de cărți de pe piață este vastă și din ce în ce mai atractivă, mai centrată pe cultivarea valorilor pozitive ale personalității. Totodată, îți recomand poveștile terapeutice. Ele sunt instrumente folosite de specialiști, însă există și multe cărți destinate părinților. În cazul unei situații care creează probleme emoționale sau de adaptare, consultă un specialist în psihologia copilului, un psiholog clinician sau un psihoterapeut.

Capacitatea de a argumenta răspunsuri

Copiii sunt, prin definiție, buni negociatori. Uneori, însă, negociază folosindu-se de comportamente neadecvate (plâns, țipăt, protest, refuzul de a vorbi). Datoria noastră este de a-i învăța și alte moduri prin care să negocieze, și anume argumentația. După ce în jurul vârstei de 3-4 ani obosește adultul cu întrebarea „De ce?“, odată cu începerea cursului școlar, ei

vor învăța să folosească argumente, să explice de ce este sau nu este corect un anumit raționament.

☺ Jocuri de tipul găsește absurditățile. Sunt cartonașe sau imagini în care porcul are aripi, casa are picioare etc., și copilul identifică ce nu se potrivește și apoi spune cum ar trebui să fie.

☺ Folosirea cartonașelor cauză-efect. Copilul este trist pentru că i s-a stricat tractorul. Mașina nu mai merge pentru că nu mai are benzină.

☺ Poți stimula capacitatea de a găsi argument atunci când își dorește ceva și condiția e să identifice trei argumente de ce e bine să primească acel lucru. De exemplu, vrea să se joace un anumit joc pe tabletă sau pe telefon. Ce ar putea învăța din acel joc ar putea fi o întrebare.

☺ Teme argumentative și de dezbatere. Dezbatere legate de calitățile personajelor din povești. De ce un anumit personaj este bun sau rău? Ce anume a făcut eroul ca să primească regatul? De ce este bine să mâncăm fructe? De ce nu este bine să mergem luna la școală?

Memoria de lucru În literatura de specialitate, conceptul de memorie de lucru a apărut relativ târziu. Memoria de lucru este „cantitatea limitată de informații care poate fi reținută pentru un interval scurt de timp pentru rezolvarea unei sarcini cognitive“ (L. Vicu-Petra, L. Cheie, 2012). Ea se deosebește de memoria de scurtă durată prin faptul că reprezintă mai

mult decât a repeta informația, presupune folosirea ei în mod direct. Se observă această diferență în situația în care doamna învățătoare le dă copiilor dictare. Ea repetă de două ori propoziția și fiecare copil o scrie. Memoria de lucru intervine atunci când copilul reține propoziția în ordinea prezentată și o scrie concentrându-se, în același timp, pe fiecare literă.

Studiile realizate în țara noastră (Visu-Petra, Cheie și Benga, 2008 *Memoria de lucru*) arată că dezvoltarea abilităților memoriei debutează mai devreme de 5 ani și până la 15 ani se dezvoltă, atingând apogeul maxim. Urmează apoi o perioadă „de platou“, urmând ca după 50 de ani să scadă.

La vârsta de 3-4 ani, copiii nu folosesc strategii specifice de memorare, ei rețin ceea ce are impact imediat sau îi impresionează. După această vârstă, încep să se folosească de imagini și strategii vizuale. Acesta este motivul pentru care intervenția logopedică se bazează pe imagini variate, poze și filmulețe.

Abia la începutul școlarizării apar strategiile verbale de repetiție a informației, organizarea cunoștințelor în funcție de criterii de tipul categoriilor.

Multe dintre activitățile propuse în acest capitol ajută la dezvoltarea memoriei de lucru și a memoriei în general (de scurtă sau lungă durată): repetarea și învățarea exercițiilor de dicție, crearea poveștilor, a ghicitorile.

☺ Selectează 6-8 cartonașe cu imagini sau cuvinte (atunci când copilul citește, poți folosi cuvinte scurte precum ou, apă, cal, măr etc.). Lasă copilul să le studieze aproximativ cinci minute. Ia-i cartonașele și cere-i copilului să își amintească ce a văzut sau a citit.

☺ Pune în fața copilului un șir de cifre (0-9 – poate chiar numărul tău de telefon) și lasă-l să le privească pentru aproximativ 2-3 minute. Întoarce cartonașele și pune copilul să le scrie exact în ordinea prezentată. Este în regulă să le denumească în timp ce le privește. Observă ce strategii folosește: vizuală sau auditivă sau o combinație între ele!

☺ Folosește imagini cu obiecte de trei culori (improvizează cu ce ai în casă sau cu cartonașe de la jocuri) și două cartonașe cu două culori. De dragul exemplificării, presupunem că avem obiecte de culoare roșie, verde și albastră (măr roșu, căpșună, măr verde, balon albastru, nasture verde, cutie albastră). Lasă copilul să le privească pentru câteva minute (depinde câte imagini sunt). Pui apoi cartonașele colorate (tot de dragul exercițiului alegem roșu și albastru) și îi ceri copilului să spună sau să scrie ce obiecte erau albastre (balon, cutie) și ce obiecte erau roșii (măr, căpșună). Dacă pentru copilul tău este complex, încearcă cu mai puține imagini și culori.

Dezvoltarea auzului fonematic Auzul fonematic reprezintă caracteristica auzului fizic de a diferenția sunetele asemănătoare. Pot exista situații când auzul fizic să nu fie afectat, însă să fie dificultați de

auz fonematic, mai ales în cazul copiilor cu tulburări de pronunție. Sunt acei copii convinși că *f* este *v* sau *t* este *d*.

Discriminarea auditivă reprezintă legătura dintre ce auzim și ce reproducem. Un copil cu dislalie (dificultăți de pronunție) are adeseori nevoie de exerciții pentru auz fonematic. Și la dislexici întâlnim aceste dificultăți. Ei, înțelegând greșit sunetul, îl și scriu greșit.

☺ Confecționează două palete de culori diferite (lasă copilul să stabilească cele două culori, e mai distractiv). Stabiliți împreună care reprezintă sunetul *R* și care este sunetul *L* (nu te limita la cele două, exersează orice combinație ridică dificultăți); poți scrie literele pe ele. Spune apoi cuvinte care încep cu *R* sau cu *L* și, în funcție de ce aude copilul, ridică paleta corespunzătoare. Copiii mai mari pot scrie pe câte o coloană cuvintele așa cum le aud.

☺ Jocul „telefonul fără fir“. Este ideal pentru toată familia și se poate juca oricând. Primul jucător spune la urechea următorului un cuvânt sau o propoziție și aceasta se transmite la cealaltă persoană.

☺ Cuvinte paronime. Alege o listă de astfel de cuvinte (vezi anexa 4). Cere-i copilului să repete după tine. Asigură-te că înțelege și sensul cuvintelor spuse.

☺ Folosește anexa 5 pentru a găsi forma corectă a cuvântului lipsă. Este un pic dificil pentru copiii care nu știu încă să citească și ideală pentru cei care știu.

☺ Poezii care conțin paronime (în anexa 6).

Analiza fonologica orală Conceptul de analiză fonologică orală se referă la capacitatea copilului de a identifica sunetele într-un cuvânt în funcție de anumite criterii: sunetul de la început sau sfârșit sau ordinea sunetelor, despărțirea în silabe.

Tot în cadrul acestui concept intră despărțirea în silabe, alcătuirea propozițiilor cu cuvinte date. Verifică mai întâi dacă la grădiniță sau la școală doamna a exersat despărțirea în silabe. Apoi cum anume a procedat: folosind bătaia din palme, ritmic, evidențiind fiecare silabă, folosind degetele pentru a marca silabele sau punând mâna sub bărbie. După ce cunoști modul în care copilul a învățat să despartă în silabe, exersează cu el. Alegeți din jur cuvinte variate și faceți pe rând astfel de exerciții. Este posibil ca atunci când va scrie, să vă întoarceți la această activitate pentru a segmenta cuvântul în silabe și a scrie fiecare silabă.

☺ Cel mai simplu joc este cu ce sunet începe cuvântul. Începeți mereu cu vocale și pronunțați-le accentuat și lung. Adică foarte evident. Aaaaavion, uuuuumbrelă, iiiiiinel etc. După ce identificarea vocalelor se realizează fără acest ajutor, introducem consoanele respectând tehnica, respectiv evidențiind sunetul țintă.

☺ După ce deprinde abilitatea de a asculta atent și a identifica sunetul de la începutul cuvintelor, faceți exerciții de identificare a cuvintelor cu sunete

date. Este în regulă ca un copil să învețe niște răspunsuri în prima fază și de fiecare dată pentru a vă spune *avion* și *Andrei* (mai ales dacă îl cheamă Andrei). Cu cât exersați mai mult, introdu și cerințe cantitative: spune 3, 5 cuvinte cu x sunet. Îl poți ajuta dându-i indicii. Este o culoare sau un fruct etc.? Astfel, reduci aria de căutare. Cei mai mulți copii se uită în jur și caută răspunsul la obiectele înconjurătoare. Poți organiza joculețe cu toți membrii familiei și fiecare pe rând spune cuvinte cu anumite sunete. Poți oferi buline pentru fiecare răspuns corect.

☺ Alte activități pe care le poți desfășura sunt identificarea sunetului de la final. Exersați ca în exemplele precedente. Accentuați intenționat sunetul țintă. Calllll, apăăăă, seteeeeee etc.

☺ Folosește cartonașe diverse pe care să le ordonezi cu fața în jos. Pe rând, fiecare ia un cartonaș și denumește imaginea spunând cu ce literă începe/ se termină și câte silabe are. În funcție de etapă, poți simplifica cerința sau o poți complica. Copilul ar putea să spună încă un cuvânt care începe cu sunetul identificat.

☺ O altă idee este să spună dacă un anumit cuvânt are un sunet specific. De exemplu, auzi sunetul *f* în cuvântul *veveriță*? Dar în cuvântul *elefant*?

☺ Alege câteva imagini, denumește-le, identifică sunetul de început, poate chiar stabilești câte

silabe au, apoi întreabă copilul în ce poziție recunoaște un anume sunet (la început, la mijloc sau la final).

☺ Există un joc foarte atractiv pentru copiii numit „Zarurile cu povești” care are între 6 și 18 zaruri cu diverse imagini (substantive, locuri, acțiuni, sentimente). Folosește aceste zaruri (câte unul pe rând sau mai multe deodată) pentru a formula propoziții, pentru a dezvolta fraze sau povești. Posibilitățile sunt nenumărate și de fiecare dată jocul este distractiv, se poate juca cu toată familia.

☺ Mai ales atunci când copiii încep să cunoască și literele, poți folosi cartonașe diverse pe care să le sorteze după anumite criterii (primul sunet sau un sunet țintă). Așază litera pe masă sau pe jos și oferă-i copilului un set de cartonașe cu imagini. Cere-i să le denumească și apoi să le plaseze după un anume criteriu. Sau să le sorteze pe cele care încep cu *r/m* etc.

Dacă copilul are dificultăți în pronunția unui sunet (cum este *r*, de exemplu), atunci poți exersa folosind o paletă pe care să o ridice ori de câte ori aude un cuvânt cu *r*. Alternează cuvintele care conțin *r* cu altele care nu conțin acest sunet.

☺ Sfat: confecționați împreună paleta – decupați, colorați, personalizați.

☺ Pune în fața copilului cifrele 1, 2, 3, 4 și un set de cartonașe cu imagini. Denumeste fiecare imagine, desparte apoi cuvântul în silabe și plasează imaginea în dreptul cifrei care reprezintă numărul de silabe.

☺ Sfat: evită ca cerințele să fie unidirecționate (de la tine către copil). Lasă-l pe el să își aleagă cartonașele, plasează-le cu fața în jos și lasă hazardul să decidă, organizează tombole cu biletele de cuvinte. Cu cât variezi mai mult modul de desfășurare, cu atât copiii vor fi mai interesați și mai dornici să se joace. O activitate care, până la urmă, îi ajută foarte mult în dezvoltarea lor.

☺ Sfat: copiilor le plac mult analogiile și, de multe ori, îi ajută să înțeleagă concepte teoretice. Le poți explica ce sunt literele sau silabele asociind cuvântul cu un tort care se împarte în felii – silabele, iar, ca să le mâncăm, luăm porții mai mici cu lingurița – literele. Îi ajută, de asemenea, să le desenezi un tort și să exemplifici acest concept. Sau poți face un tort din plastilină pe care să îl tai și să îl oferi păpușii care să te ajute să îi explici termenii.

În învățarea copiilor, este important ca acesta să învețe conceptele (în cazul acesta, cuvântul, silaba, litera sau sunetul), ce înseamnă ele, dar să și opereze cu ele. Atunci când i se cere să spună un cuvânt care începe cu litera *a* și copilul spune *avion*, demonstrează că știe ce înseamnă termenul „cuvânt“ și litera/sunetul *a*.

Recunoașterea literelor

Până la începerea școlii, este recomandat să ai un alfabetar care să conțină în special litere de tipar. Pentru a le menține interesul copiilor, este util să ai

două feluri de litere: de lemn și/sau imprimate pe carton gros. De asemenea, practica ne-a demonstrat cât de utile sunt cărțile care au asociate literelor cuvinte care încep cu acele litere. Cei mai mulți copii așa învață să recunoască literele – după cuvântul cu care ele încep.

Pentru că etapa anterioară a fost parcursă și copilul înțelege ce înseamnă primul sunet sau literă, poți să îl înveți prin asociere. Alege litera și pune imagini asociate. A – avion, albină, alune, ananas etc.

☺ Folosește un text scris cu litere de tipar. Cere-i copilului să găsească o anumită literă și să o încercuiască, să o taie cu o linie. Evident că îi poți cere să încercuiască cu roșu litera A și cu verde litera S. Acest exercițiu îl poate face și singur într-un timp dat. La fel de bine poți folosi decupaje cu texte din reviste sau ziare pe care el să caute anumite litere.

☺ Confecționați împreună litere din plasticină, fetru, cocă, șmirghel, carton. În acest mod, petreceți timp împreună, repetați literele, faceți asocieri cu situații și cuvinte. Implicarea mâinilor și folosirea diverselor texturi reprezintă o formă de învățare senzorială.

☺ Folosește o tavă cu marginea un pic ridicată în care pui cu încredere mălai sau sare. Apoi așază în fața copilului o literă pe care să o recunoască și să o scrie cu degețelele în mălai sau sare. La fel, poți folosi

spumă de ras (albă) pe o măsuță (de plastic) sau tavă. Copilul scrie litera și o spune, apoi reia procesul.

Odată parcurse etapele anterioare, poți introduce și literele de tipar în vederea recunoașterii lor. Caută să ai un set de cel puțin 10 imagini de cuvinte cu 3 litere (de exemplu: pat, ușă, măr, lac, cal etc.). Împreună cu copilul, identificați sunetele și ordinea lor oral, dar arată-i copilului și corespondența lor – literele. De exemplu, P_A_T începe cu P, are A și se termină cu T.

Interesul pentru litere, pentru citit se cultivă copiilor de mici. Cel mai natural și frumos mod este să îi citești copilului cât mai devreme și cât mai constant. Practica arată că acei copii care au avut parte de experiențe de ascultare a poveștilor sunt mai dornici să învețe să citească, au un vocabular mai bogat. Alte beneficii ale cititului copiilor se regăsesc în consolidarea unei relații afective, formarea caracterului, dezvoltarea vocabularului. De câte ori citești ceva, oprește-te și explică termenii pe care intuiești că nu îi înțelege, dezbateți despre sensul celor citite. Dacă obișnuiești să citești de mai multe ori o poveste, poți să îi ceri copilului să o spună și el folosind imaginile din carte.

Învățarea cititului

În librării, există multe cărți special concepute pentru cei care învață să citească. Sunt texte care au

cuvinte simple, imagini substitute pentru cuvinte dificile. Le puteți citi în tandem.

Învățarea cititului se întâmplă după ce copilul recunoaște toate literele. În clasa 0 se învață literele de tipar, iar textele pentru citit trebuie adaptate.

Începerea cititului poate începe de la vârste foarte mici (2-3 ani). În cartea „Cum să îți înveți copilul să citească“, Glenn și Janet Doman explică de ce este indicat să începem devreme să îi învățăm pe copii să citească. Și unul dintre argumente este legat de plăcerea copiilor de a descoperi lucruri noi, de a petrece timp învățând ceva împreună cu părinții, de lipsa presiunii asupra rezultatelor. Recomandarea autorilor este să se înceapă cu sesiuni scurte având materialele deja pregătite. În esență, tehnica presupune fotografierea cuvântului și recunoașterea lui prin expunere repetată. În școala românească, lucrurile sunt prezentate într-un mod oarecum opus, și anume prin compunere de la literă la silabă și apoi la cuvânt. Eu am exersat tehnica propusă în carte cu băiețelul meu (la aproape 3 ani) și, într-adevăr, în cazul lui, a funcționat. Îți recomand cartea pentru că prezintă foarte clar metoda lor, cu pași concreți care pot fi puși în practică cu mare ușurință.

☺ Așază șiruri de litere în fața copilului (minimum șase litere) și cere-i să le citească cât de repede poate. Cu cât recunoașterea literelor se va realiza mai repede, cu atât va fi mai pregătit să le lege în unități

mai complexe. Apoi scrie silabe din litere. MA, ME, MI, MO, MU, PA, PE, PI, PO, PU etc.

☺ Caută imagini pentru cuvinte simple (de 2-3 litere) și folosește un alfabetar. Pune în fața copilului o imagine (pat, de exemplu) și literele P A T. Primul pas este să recunoască fiecare literă și să o pronunțe cât de repede poate. Dacă nu sesizează legătura dintre ele, încearcă cu primele două litere – PA. Lungeste apoi A și îl legi de T: PAAAT. Cu siguranță, o să ajute mult și imaginea și este în regulă la această etapă să spui accentuând fiecare literă. Exersează cel puțin 10 cuvinte.

☺ Folosește alfabetarul și imaginile pentru cuvinte scurte de la exercițiul precedent. Așază literele, astfel încât să se formeze cuvintele (pe rând). Reia etapele: identificarea literă cu literă, repetarea lor cât mai repede (cu voce tare), legarea în cuvânt și asocierea cu imaginea.

☺ Așază imaginile cuvintelor (3 litere) și ale literele (amestecate). Lasă copilul să aleagă prima imagine. Apoi cere-i să spună cu ce literă începe (poți să accentuezi primul sunet dacă are dificultăți) și să găsească litera respectivă. Continuă cu identificarea orală a următoarei litere și găsirea ei, poziționarea după litera anterioară. În final, spune iar cuvântul cerându-i copilului să spună cu ce sunet se termină și să găsească litera.

A series of 20 horizontal dotted lines, evenly spaced, providing a template for writing.

Dezvoltarea abilităților matematice

Aș dori să încep acest capitol cu un citat din Edward G. Bulwer-Lytton: „Copiii și geniile au în comun curiozitatea“. De foarte mici, copiii pot învăța matematică, iar învățarea alături de părinte poate fi cu mult mai amuzantă decât ne închipuim.

Capacitatea de a ști matematică este o funcție integrantă a creierului uman. În esență, matematica include zece simboluri grafice, numite cifre, acestea fiind 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. Ele se compun mai apoi în numere cu ajutorul operațiilor matematice.

Mai ales în cazul matematicii se face o distincție clară între informațiile sau noțiunile concrete și abstracte. Cele concrete sunt cele pe care le înțelegem cel mai ușor pentru că le asociem cu obiecte, ființe sau situații, iar cele abstracte nu au o reprezentare fizică și necesită conexiuni tot mai complicate.

O idee genială cu care rezonez în totalitate am găsit-o în cartea „Cum să îți înveți copilul matematică“,

scrisă de Glenn și Janet Doman, și ea este: „Dacă îl înveți pe un copil mic simbolurile din matematică, atunci el va descoperi regulile“.

A face matematică este una dintre cele mai înalte funcții ale creierului uman – dintre toate vietățile din lume, numai oamenii pot realiza acest lucru. Și folosim matematica din copilărie până la bătrânețe.

Provocările matematicii ajută la dezvoltarea funcției creierului și creșterea inteligenței. Multe dintre testele de stabilire a IQ-ului au itemi sau segmente semnificative de întrebări cu trimitere directă la domeniul matematicii.

Ca și în cazul învățării cititului, matematica poate fi înțeleasă atunci când copilul este „pregătit“ să facă acest pas, atunci când i se oferă oportunitatea de a învăța. Poate fi de la 2, 3, 4, 5 ani. Depinde de implicarea familiei și de educatoare.

Matematica este un mod important de a acumula cunoștințe, informații și de a dezvolta gândirea logică și, implicit, inteligența.

Fie că îți dorești să îl ajuți pe copil să învețe să citească, fie să scrie, fie matematică, asigură-te că abordezi totul ca un joc. Nu uita că învățarea este cel mai interesant joc al vieții și **nu** înseamnă muncă.

O activitate care are ca scop învățarea matematicii ar trebui să fie scurtă, amuzantă, exersată de mai multe ori în cât mai multe reprize. Bucuria și

entuziasmul trebuie să existe atât la copil, cât și la părinte. Atunci când acesta există, poți repeta și de o mie de ori adunarea sau identificarea cantităților și nimeni nu va fi supărat sau dezamăgit.

Aplicații matematice întâlnim la fiecare pas în jurul nostru. Copilul intră în contact cu cifrele destul de devreme. Abilitățile matematice se bazează și se structurează și pe baza celor lingvistice care presupun decodarea mesajului, „transcrierea“ lui în operație matematică.

La momentul terminării grădiniței, un copil ar trebui să știe să numere de la zero la zece atât crescător, cât și descrescător, să recunoască mulțimi și numărul de elemente dintr-o mulțime, să realizeze corespondența cantitate-cifră, să recunoască și să scrie cifrele 0-10, să recunoască și să denumească formele geometrice primare (cerc, pătrat, triunghi).

Se consideră în mod clasic că etapele în dezvoltarea capacităților necesare pentru însușirea matematicii sunt:

- 1) 2-3 ani – copilul sesizează schimbarea cantităților;
- 2) 4 ani – înțelegerea funcției de calcul, corelează cantitatea;
- 3) 6-7 ani – își însușește algoritmi de calcul. Noile direcții recomandă începerea învățării matematicii cât de devreme se poate, și nu

doar la grădiniță, ci împreună cu părinții în medii diferite.

Metode practice de însușire a abilităților de calcul:

- # numărul membrilor familiei
- # numărul picioarelor animalelor, roților mașinilor
- # aranjarea în șir, comparativ
- # utilizarea noțiunilor mic – mare, mai mic – mai mare, mai mult – mai puțin
- # întâlnirea cu cifrele (numărul caselor, străzilor, numărul mașinilor, tastele telefonului etc.).

Foarte important este suportul neurologic al deprinderilor de calcul care presupun o activitate sincronizată a mai multor teritorii funcționale ale scoarței cerebrale, regiunea parietală având un rol deosebit.

Sistemul cunoștințelor de calcul se prezintă sub forma unei construcții ierarhice în strânsă legătură cu vorbirea și sistemul citit-scris.

În acest capitol, voi aborda:

- *Recunoașterea cantităților. Învățarea cifrelor.*
- *Vecinii termenilor.*
- *Adunarea și scăderea.*
- *Rezolvarea problemelor.*

☺ Confeționează împreună cu copilul cartonașe de aceeași mărime (recomand să împarți în

4 părți egale un carton A4) și desenează cu ajutorul unui marker roșu o bulină pe o parte și cifra 1 pe verso, continuând astfel până la 10. Prima etapă constă în a-i prezenta copilului cartonașul cu buline și cifra corespunzătoare. Amestecă apoi cartonașele cu bulinele în sus. Cere-i copilului să aleagă un cartonaș și să numere câte buline sunt. Verifică răspunsul întorcând cartonașul. Poți avea și mai mult de un set pentru a diversifica materialele. În loc de bulină, poți folosi stickere, ștampiluțe sau desene dacă ești talentat. Ia mereu în geantă, în mașină sau în tren un astfel de set pentru a vă juca. Numărați mașinile roșii, macaralele, farmaciile sau semnele cu STOP și căutați apoi cifra corespunzătoare.

☺ Alege din casa mulțimii de elemente diferite și mai ales surprinzătoare pentru copil (furculițe, șosete, mașinuțe, jetoane, cărți, nasturi, creioane, monede, borcane etc.). Formează grupe de câte 3 sau 5 sau oricâte decizi atunci. La fel, aceleași materiale (mulțimi) copilul le poate număra și asocia cu cifra corespunzătoare.

☺ Când copilul a înțeles relația dintre mulțimea de buline și cifre până la 10, treci în următorul cadran, respectiv 11-20. Folosește aceleași cartonașe pe care să desenezi numerele 11,12,13... 20. Pentru primele 10 buline, folosește un marker roșu, iar pentru celelalte un marker de altă culoare (verde, albastru, negru). Instinctiv, atunci când va recunoaște mulțimea prin numărare, copilul va număra în continuarea lui 10 pentru că vede deja o grupă completă pe care

el o recunoaște de la exercițiile anterioare. Dincolo de învățarea cifrelor de la 11 la 20, copilul va lua contact cu noțiunea de adunare, de compunere a numerelor prin adăugarea elementelor.

La școală, copilul se va lovi de rezolvarea problemelor și, de multe ori, chiar și părinții sunt speriați de aceasta etapă. Cu multă ușurință, îl poți pregăti chiar tu să reușească să rezolve probleme fără stres sau supărare. Poți începe cu aceleași exerciții de asociere cantitate-cifră. Folosește cartonașele cu buline, două câte două, și cere-i copilului să arate unde este 7, de exemplu, sau unde sunt 14 buline. Mai târziu, asociază rezolvarea problemelor cu scrierea operațiilor matematice și deja e mult mai simplu.

Sucesiunea crescătoare sau descrescătoare a numerelor

Nu există graniță în legătură cu întrebarea cât de departe să merg cu aceste exerciții. Unii copii se simt confortabil cu registrul 0-10, alții cu 0-30 sau chiar cu 0-100. Teoretic, un copil poate învăța să numere și să ordoneze crescător sau descrescător de la 0 la 1.000 dacă înțelege succesiunea cifrelor și conceptele de unități, zeci, sute, mii.

Pentru început, folosește cartonașele cu buline 0-10. Așază-le la întâmplare pe masă, pat sau covor. Ordonă-le împreună crescător sau descrescător până când copilul reușește să facă asta singur. Încercați să

ordonăți într-un anumit interval numere aleatorii (de exemplu: 2, 3, 7, 9, 15, 18).

În pedagogia alternativă Waldorf, se folosesc „potecile“, practic, succesiuni progresive de numere:

– 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14... 20

– 3, 6, 9, 12, 15, 18... 30.

Acest numărât din 2 în 2 sau din 3 în 3 îi ajută pe copii să deprindă adunarea și înmulțirea într-un mod relativ simplu, intuitiv, fără termeni prea abstracti. De multe ori, copiii chiar pășesc pe o „potecă“ repetând ritmic numerele. Este, așadar, vorba și de o învățare kinesteziacă.

Începând predarea matematicii folosind cantități concrete (și e recomandat să folosim „concretul“ – buline, stickere, jetoane, creioane etc. până la asimilarea abstractului), vom deriva concepte ca „mai mare“ sau „mai mic“ decât... Semnele grafice pentru mai mare/mic decât sunt $>$ $<$. Poți, la fel de bine, să confecționezi două astfel de semne pe carton și să le așezi între numere atunci când exersezi cu copilul. Dacă copilul încă nu a asimilat reprezentarea abstractă, respectiv cifrele, folosește partea cu buline a cartonașelor. Explică-i că mereu cantitatea mai mică sau cifra mai mică este „împunsă“ de săgeată.

De aici poți avansa și poți compara mulțimile ca fiind egale sau diferite. Confecționează și folosește cartonașe cu $=$ sau \neq .

☺ Folosește zaruri de la jocuri sau chiar achiziționează câteva. Pe rând, aruncați un zar și identificați cifra corespunzătoare mulțimii.

☺ Aruncă două zaruri la întâmplare. Identificați pe rând fiecare mulțime și stabiliți care este mai mare, dacă sunt la fel sau sunt diferite sau chiar le puteți aduna.

☺ Dați cu zarul. Recunoașteți mulțimea și cifra asociată și căutați în jur tot atâtea elemente identice. Câștigă cine este mai creativ sau mai rapid în a găsi mulțimi egale.

☺ Dacă faci curat în dulapul de haine, poți cere copilului să pună grămezi de câte 5 tricouri și 7 perechi de pantaloni. Pe lângă faptul că va fi bucuros să te ajute, el va fi astfel supravegheat și învățat să numere, să recunoască mulțimile. Poți să îi ceri să îți spună care mulțime este mai mare, de câte articole ar fi nevoie ca ele să fie egale etc.

☺ Desenează pe o foaie baloane diverse. Provoacă copilul să le coloreze după o legendă anterior stabilită: 2 roșii, 3 galbene, 6 verzi etc.

☺ Folosește ștampile cu diverse figurine, animale, simboluri pe care să le folosești la întâmplare pe o foaie (sau, și mai distractiv, lasă copilul să facă asta). Apoi cere-i copilului să numere fiecare mulțime de ștampile. Puteți apoi să faceți un șir cu aceleași ștampile în funcție de numărul identificat anterior.

☺ Desenează pe o foaie cât mai multe cercuri. Sarcina pentru copil va fi să formeze prin încercuire grupe de câte 3 (sau oricâte doriți). Numără la final câte grupe a realizat. Le poți marca desenând același număr de floricele câte grupe au fost. Dacă ești talentat la desen, nu te limita la cerculețe, ci desenează flori, fluturi, nori, stele etc.

☺ Scrie pe o foaie o coloană de numere la întâmplare. Lasă copilul să deseneze mulțimi de elemente corespunzătoare cifrei.

Știu că există multe caiete de lucru și multe materiale de cumpărat cu astfel de exerciții, însă implicarea ta și a copilului în crearea lor crește timpul petrecut împreună, oferă încredere amândurora și un sentiment grozav de satisfacție pentru învățare. Uneori, confecționarea materialelor durează mai mult și e mult mai amuzantă decât realizarea sarcinilor. Nimic nu îl ajută pe copil mai mult decât dovada că părintele este acolo într-o etapă nouă, interesantă și poate percepută ca dificilă, stresantă.

☺ Dacă timpul nu îți permite să te implici atât de mult în confecționarea materialelor, poți apela oricând la resurse online pe care să le descarci, să le printezi și să le folosești împreună cu copilul.

☺ Confecționați împreună cifrele: folosește carton de reciclat și lasă copilul să le coloreze, să lipească abțibilduri, să le picteze. Poți confecționa litere din fetru șmirghel, plastilină sau lut.

Vecinii numerelor

Nici nu aş începe predarea acestui concept înainte de a mă asigura că cel mic ştie ce reprezintă cuvântul „vecin“, care sunt vecinii lui şi ce îi diferenţiază pe vecini de alţi oameni din cartier, de pe stradă.

Odată acest lucru clarificat, vorbeşte-i copilului că cifrele, ca şi oamenii, locuiesc împreună şi fiecare are un vecin, că ele nu se aşază oricum, ci fiecare are doi vecini, mereu aceiaşi şi mereu în acelaşi loc. Ordonează cifrele 0-10 în faţa copilului şi repetă-i vecinii fiecărui număr arătându-i de fiecare dată. Poţi să îl aşezi jos şi să „mergi“ la fiecare şi să identificai vecinii. Învăţarea trebuie să fie amuzantă şi kinestezică (să implice mişcare, atingere). Imaginează-ţi următorul dialog: „Bună, 2! Care sunt vecinii tăi? Doi: Vecinii mei sunt 1 şi 3“. Sau: „Salut, 8! Lângă ce vecini stai tu? Eu stau lângă 7 şi 9“. Care va fi reacţia copilului? Cu siguranţă, una de încântare. Mergi pe stradă (una care are numere pe porţi) şi arată-i copilului numărul caselor şi succesiunea lor logică (în Bucureşti nu e mereu logică, aşa că verifică înainte să implicii şi copilul).

Tocmai faptul că am legat noţiunea de vecini ai numerelor cu cea de vecini de pe stradă sau palier realizează pe carton conturul a 3 case. Lasă-l pe copil să le decoreze, să le coloreze. Aşază-le apoi în linie pe jos, pe masă şi pune o cifră în dreptul casei din mijloc. Oferă-i copilului celelalte cifre pe care să le aşeze la locul potrivit în dreptul celorlalte două case.

Adunarea și scăderea

Înainte de școală și până la finalul clasei I-a, folosirea concretului (buline, degete, creioane, abac etc.) în realizarea operațiunilor matematice este un lucru firesc.

Pentru a-l obișnui pe copil cu aceste două operații, poți cumpăra două cartoane cu tabla adunării și scăderii pe care să le afișezi într-un loc în care el are acces ca, de exemplu, în camera lui. Privirea lor în mod frecvent va facilita învățarea, memorarea operațiilor. Realizează apoi asocierea între semnul „+” și operația de adunare sau de punere în comun. Eu am 2 mere, tu ai 3 mere. Câte mere avem împreună? Folosește chiar mere sau bomboane atunci când exersezi la început noțiunile. De fiecare dată scrie operația pe o foaie sau pe o tablă specială pentru copii. O astfel de tablă este foarte utilă, fiind folosită pentru a expune pe ea materiale, pentru a scrie exerciții, a desena. Și nu uita, repetiția este mama învățării, mai ales în cazul operațiilor matematice.

☺ Folosește 2 zaruri. Aruncă-le pe rând și adună mulțimile rezultate. Cu cât copilul se descurcă mai bine, cu atât poți introduce și un al treilea zar. Adunările succesive de numere identice ($2+2+2=6$) îl vor ajuta să înțeleagă tabla înmulțirii de mai târziu ($2 \times 3=6$).

☺ Scrie cel puțin 8-10 adunări pe câte un bilețel sau post-it. Împătorește-le și pune-le într-un bol.

Extrage pe rând câte unul și rezolvăți-le. Le poți scrie și pe tablă. Dacă ai la îndemână tabla adunării, poți ruga copilul să verifice răspunsul acolo. Folosește abac, creioane, jetoane pentru a realiza operațiile. Dacă ai mai mulți copii, implică-i pe toți, nu uita de tata sau chiar de bunici. Cu cât mai mulți, cu atât mai bine.

☺ Caută în librării, pe site-uri și jocuri în grup cu adunări. Jocuri care să presupună operații matematice pentru diversitate și amuzament.

☺ Folosește mâna copilului pentru a desena conturul. Decupați împreună acest contur, lipește-l pe un carton în zona palmei și lasă degetele libere pentru a fi îndoite. Exersați adunări cu ele. Uite câte variante posibile puteți realiza:

$$1+1=2$$

$$3+4=7$$

$$1+2=3$$

$$3+5=8$$

$$1+3=4$$

$$4+1=5$$

$$1+4=5$$

$$4+2=6$$

$$1+5=6$$

$$4+3=7$$

$$2+1=3$$

$$4+4=8$$

$$2+2=4$$

$$4+5=9$$

$$2+3=5$$

$$5+1=6$$

$$2+4=6$$

$$5+2=7$$

$$2+5=7$$

$$5+3=8$$

$$3+1=4$$

$$5+4=9$$

$$3+2=5$$

$$5+5=10$$

$$3+3=6$$

Ca și în cazul adunării, te asiguri că cel mic face asocierea dintre semnul – (minus) și operația matematică numită scădere sau eliminare. Folosește bomboane, jucării pentru a explica ce e scăderea sau „datul la o parte“. Dacă eu am 5 bomboane și îți dau 3, câte îmi rămân?

Este important de subliniat că la această vârstă copiii știu că e posibil să realizăm adunarea între oricare cifre, dar întotdeauna numărul din care scădem (primul în operație) este mai mare sau egal cu cel care se scade (al doilea).

☺ Un game board pe care îl recomand pentru a exersa adunarea și scăderea este Autobuzul (OCHARD). Specificul jocului este următorul: fiecare jucător primește un autobuz, el trebuie să ia călători din stațiile cu + și să lase călători în stațiile cu –. Se folosește un zar pentru a marca opririle și un zar pentru a ști câți călători urcă și câți coboară. Poți crea chiar tu o astfel de planșă acasă împreună cu copilul și să folosești jucăriile lui pentru a lua sau lăsa „călători“ în stațiile de autobuz.

Rezolvarea problemelor

Greutatea cea mai mare la micul școlar nu este neapărat operația matematică, ci dificultatea lingvistică de a înțelege cerința sau problema. Curricula din primii ani de școală s-a complicat tot mai mult. Viața solicitantă a părinților face ca temele să fie efectuate

tot mai des la after-school-uri sau cu cadre didactice plătite în acest sens (meditații). Din cauza mai multor factori, copiii din clasa I-a ajung să petreacă mult timp cu temele, cu exercițiile suplimentare.

Copiii care nu reușesc să își însușească aceste abilități matematice și, implicit, au mari dificultăți în realizarea operațiilor specifice, a rezolvării problemelor pot avea, de fapt, discalculie – tulburare a învățării matematicii.

Există două tipuri de discalculie:

De dezvoltare atunci când formarea capacității de calcul prezintă întârziere sau stagnează.

Dobândită (acalculie) atunci când capacitatea de calcul este formată, dar dispare în urma unor leziuni cerebrale.

Discalculia este o tulburare serioasă și, de cele mai multe ori, este asociată cu dislexo-disgrafia. Tocmai de aceea acești copii au nevoie de sprijin suplimentar, de permiterea folosirii concretului și după clasa I, respectiv bețișoare, buline, abac.

În ultima perioadă, și la noi a crescut numărul de copii care învață arta folosirii unui Soroban. Sorobanul este un abac dezvoltat în Japonia. Cu ajutorul lui, copiii pot realiza operațiile de adunare, scădere, înmulțire, împărțire, ridicare la putere sau extragerea rădăcinii pătrate. El are în medie 15 coloane, dar poate avea și 21, 23, 27 sau 31 cu câte o bilă cu valoarea cinci

A series of 20 horizontal dotted lines, evenly spaced, providing a template for writing.

Dezvoltarea motricității fine

Dintre cele șase funcții pe care creierul nostru le are, primele trei sunt de natură motorie, și anume:

– **mobilitatea** – noi, oamenii, suntem singurele ființe care merg în două picioare după un tipar perfect, coordonând mâna și piciorul opus

– **limbajul** – numai oamenii utilizează limbajul simbolic pentru a transmite idei și sentimente

– **abilitățile manuale** – doar oamenii folosesc un limbaj scris inventat folosindu-se de degetul mare și arătător pentru a realiza asta.

Aceste trei capacități motorii se formează pe alte trei abilități senzoriale, mai exact:

– vederea – oamenii sunt singurii capabili să citească și să înțeleagă limbajul scris

– auzul – doar oamenii pot auzi și înțelege limbajul simbolic inventat de ei

– simțul tactic – oamenii au capacitatea de a identifica un obiect complex cu ajutorul acestui simț.

Motricitatea manuală este funcția care permite acțiunea fină și diferențiată cu o singură mână sau cu ambele mâini pentru a realiza o acțiune complexă, cu sau fără contact vizual. „Dezvoltarea psihomotorie a copilului este, fără îndoială, fundamentul esențial al dezvoltării scrisului.“ (J. Ajuriaguerra, 1980)

Motricitatea fină asigură coordonarea manuală și coordonarea oculo-motorie. Între 2-6 ani, abilitățile manuale se construiesc datorită combinării comportamentelor motorii de bază învățate de la naștere la 2 ani.

Abilitățile grafice sunt cele care permit producerea unor urme pe un suport cu scopul de a ne exprima sentimentele, gândurile, de a reține realitatea sau de a o comunica.

„Grafismul poate fi definit ca o urmă, cu sau fără semnificație pe o suprafață.“ (Calmy, 1980)

Învățarea scrisului implică mize sociale afective și cognitive. Mă refer aici că, utilizând scrisul ca formă de comunicare, ne facem prieteni, dezvoltăm relații, învățăm lucruri noi, dezvoltăm o stimă de sine tot mai solidă.

Repererele de dezvoltare a actelor grafice (după J. Ajuriaguerra) sunt:

1-2 ani – prima etapă a mâzgăliturilor

2-3 ani tot mâzgălituri, însă imitând zigzaguri, cercuri, linii etc.

3 ani – apare tendința de a închide figurile, în special cercul

3-3,6 ani – desenează un cerc, copiază linii verticale și oblice

4 ani – desenează pătrat, dreptunghi

5 ani – desenează triunghi, poate realiza o scară

5,6 ani – poate reproduce două semne diferit orientate

6 ani – desenează un romb și copiază trei semne orientate diferit.

Repererele anterior prezentate aparțin lui Frederique Wanters-Krings în cartea *(Psiho)Motricitate – Sprijinul, prevenția și compensarea grafismului*.

Desenele pe bază de linii și cercuri apar în jurul vârstei de 3 ani, urmând a se dezvolta și automatiza până la 5 ani și jumătate.

De la 4 ani, copilul scrie cifrele, bastonașele și chiar literele de tipar. Tot de la 5 ani și jumătate, este clară mâna dominantă în exercițiul scrisului. Învățarea scrisului este condiționată de mișcarea brațului, mâinii și degetelor, controlul ocular și proprioceptiv.

În scris, menținerea creionului este asigurată de o priză digitală formată din degetul mare, arătător și mijlociu.

Înainte de a avea pretenția ca un copil să scrie, el ar trebui să fie capabil să:

- respecte spațiul atunci când colorează
- urmeze un traseu prestabilit marcat cu punctulețe sau liniuțe
- deprindă direcția de scris de la stânga la dreapta, de sus în jos
- traseze linii verticale, orizontale sau oblice, linii curbe, bucle
- copieze figuri simple și complexe
- dobândească noțiunea de simetrie, inclusiv prin completarea unui desen parțial
- țină adecvat creionul cu ajutorul celor 3 degete: mare, arătător și mijlociu.

Dezvoltarea motricității fine începe de foarte devreme, cu mult înainte de a merge la grădiniță. Ținutul lingurii, paharului cu apă, închisul nasturilor sau a capselor sunt activități care solicită și dezvoltă motricitatea mâinilor. Așadar, oricând și, mai ales, înainte de a merge la școală, ai grijă să îi oferi copilului posibilitatea de a-și folosi și dezvolta musculatura mâinilor. Îmbină acest obiectiv cu muzica și lasă-l să cânte la pian, pianină sau orgă. Este o ocazie grozavă să îi dezvolți și capacitățile muzicale.

Apariția tehnologiei în viața noastră și a copiilor noștri are drept consecință diminuarea abilităților motorii și tocmai de aceea, în această carte, am ales să dezvolt subiectul într-un capitol special. Încurajează

copilul să construiască lego, să modeleze plastilină sau să facă puzzle.

Ce alte resurse sau activități distractive să ai în vedere? Iată mai jos o listă care sper să te inspire:

☺ Pictură cu degetele sau dactilopictură.

☺ Pictură (tempera, guașe, acuarele etc.).

☺ Colorat (cărți de colorat cu și fără model, fișe descărcate și printate de pe internet).

☺ Copiatul desenelor.

☺ Joaca de-a semnătura.

☺ Modelarea plastilinei, a lutului.

☺ Toarnă apă/mălai/orez/mazăre dintr-un recipient în altul (de exemplu, dintr-un pahar într-o sticlă).

☺ Deschiderea și închiderea capselor, a fermoarelor, a nasturilor.

☺ Punerea cârligelor de rufe în jurul unei farfurii de carton.

☺ Amestecă boabe de cafea și fasole. Cere-i copilului să le pună în recipiente diferite. Poți folosi monede, jetoane mici, piese de lego.

☺ Sortarea diverselor obiecte: nasturi pe diverse culori, boabe de fasole de boabe de porumb, bani de 10 bani de cei de 5 bani.

☺ Punerea bănușilor într-o pușculiță. Poți folosi un borcănel după ce ai efectuat o fantă în mijlocul capacului.

☺ Înșiruirea mărgelilor.

☺ Quilling-ul – tehnica rulării hârtiei.

☺ Cu ajutorul unei pensete, mutați bucăți de carton, hârtie, pufuri dintr-o parte în alta.

☺ Coloratul în contur. Dacă copilul prezintă dificultăți majore, poți folosi silicon alb sau transparent cu care să marchezi conturul. Creionul se va opri în silicon.

☺ Să taie cu foarfeca pe contur. Poți marca linii frânte, ondulate pe hârtie sau carton pe care copilul să le taie.

☺ Confecționarea brățărilor cu ajutorul împletiturilor.

☺ Taie cu foarfeca hârtiuțe divers colorate și apoi lipiți-le pe un carton într-un contur prestabil.

☺ Realizați împreună felicitările pentru familie și doamna educatoare, prieteni.

☺ Realizați ornamente de brad sau aranjamente cu flori.

☺ Folosiți un set de cusut cu ac bont.

☺ Taie pătrățele mici de spumă autocolantă și desenează pe un carton un contur nedefinit (linii ondulate, frânte). Copilul va lua fiecare pătrățică, va dezlipi hârtia de pe partea autocolantă și va lipi hârtiuța pe linia indicată.

☺ Jocuri cu piuneze. Încă de la 1 an se poate folosi un astfel de joc. Evident, piesele sunt mari și nu pot fi înghițite, iar pe parcurs se poate ajunge la jocuri cu piese foarte mici. Pe planșele speciale, copilul poate scrie cifre, litere sau poate realiza desene variate.

☺ Așază în cameră un coș (poate fi și un coș de gunoi) și aruncați pe rând la coș diverse mingi de mărimi și materiale diferite.

☺ Încurajează copilul să construiască cu ajutorul nisipului, la mare sau acasă, folosind nisip kinetic.

☺ Darts cu mingea cu arici deloc periculos și un joc amuzant pentru toată familia. În plus, ținând scorul aruncărilor, exersați și adunarea.

☺ Folosește o tavă puțin înaltă pe margini și pune în ea mălai/făină/sare. Pe diverse cartonașe desenează linii, trasee, bucle, cifre, litere și așază-le în fața tăvii. Copilul va copia în mălai ce e pe cartonaș.

☺ Teatru cu marionete pentru degete. Nu doar că dezvoltă motricitatea fină, ci și imaginația, creativitatea, limbajul, vocabularul copilului.

☺ Modelează din aluat covrigi, folosește forme speciale pentru a tăia turtă dulce și biscuiți. Cât de grozav este să îți folosești mâinile și, la final, să ai și desert!

☺ Achiziționează dispozitive ajutătoare pentru scris. Sunt din silicon și se atașează pe instrumentul de scris având o formă care ajută la poziționarea corectă a degetelor pe creion. La fel de bine poți pune în palma copilului o bucată de hârtie pe care să o țină cu ultimele două degete (mic și inelar).

Descarcă de pe internet fișe de lucru pentru exersarea scrisului ca, de exemplu, unirea punctelor, trasee cu diverse tipuri de linii sau forme. Lasă copilul să lucreze singur pentru câteva minute. Este un bun exercițiu de responsabilizare și studiu individual. Fii mereu disponibil, dar nu umbra lui. Încearcă să îi oferi ajutor, indicații atunci când ți se cer, altfel încurajează-l să lucreze singur.

Însemnări

A series of 20 horizontal dotted lines, evenly spaced, providing a template for writing.

Dislexo-disgrafia

Este o tulburare de învățare a citit-scrisului. Se caracterizează prin dificultăți de recunoaștere a literelor, de citire a cuvintelor, respectiv incapacitatea de a scrie literele, cuvintele.

Diagnosticul presupune și evaluarea inteligenței la copil, deoarece simptomatologia este foarte asemănătoare cu cea a copiilor cu retard de limită sau ușor. De multe ori, copiii dislexici sunt percepuți ca fiind copii cu retard intelectual și nu li se acordă credit pentru învățarea citit-scrisului. În realitate, sunt copii cu inteligență medie/superioară care au rezultate remarcabile în domenii care nu se bazează exclusiv pe această abilitate, sunt copii creativi, iscoditori, rebeli.

Întotdeauna diagnosticul se pune la sfârșitul clasei I în cazul în care copilul nu a reușit să facă față cerințelor școlare, respectiv are dificultăți de citit-scris. Evident, există câteva semne specifice care apar încă de la începutul școlarității și care, odată corectate, pot reduce gradul de afectare.

Semnele predispoziției către dislexie sunt:

- moștenirea genetică – alți membri ai familiei au prezentat dificultăți de citire, scriere și calcul;
- obligarea copilului stângaci să folosească predominant mâna dreaptă – copiii stângaci sunt copiii inteligenți care se adaptează la cerințele școlare scriind cu mâna stângă;
- existența unei familii bilingve – din cauza dificultății copilului de a avea aceeași limbă de referință cu toți membrii familiei;
- întârziere în dezvoltarea vorbirii, vocabular sărac, stimulare redusă a vorbirii;
- dislalie prelungită necorectată corespunzător și la timp – nu întotdeauna un copil care a beneficiat de terapie logopedică pentru dislalie va dezvolta dislexie, este nevoie ca acest semn să fie corelat cu altele;
- disgramatism – vorbire incorectă din punct de vedere gramatical;
- dificultăți în înțelegerea vorbirii – nu înțelege sarcinile, nu se arată interesat de ce i se povestește;
- tulburarea percepției auditive, deși rezultatul este negativ la testul de audiometrie;
- dificultăți în percepția vizuală – observă cu greu persoanele pe stradă, obiectele în mulțime (un anumit tricou între altele, o jucărie), observă cu greu diferențele dintre două obiecte, slabă coordonare ochi-mână;

- afectări ale mișcărilor în general – poziție deficitară în mers, echilibru afectat, dexteritate manuală alterată, calitatea desenelor este sub nivelul vârstei;
- lateralitatea nedefinită sau încrucișată – copilul folosește în egală măsură mâna stângă și mâna dreaptă
- schema corporală nesigură – când copilul nu își cunoaște mâna stângă, piciorul drept
- tulburarea orientării în spațiu – nu poate preciza poziții ca: în față, în spate, lateral, sus, jos, sub, pe;
- tulburări ale atenției – se distrage ușor de la activități;
- tulburări ale memoriei auditive, vizuale;
- tulburări comportamentale – se acomodează greu la școală, performanțe fluctuante (când foarte bun, când foarte slab), extrem de agitat sau extrem de lent în rezolvarea sarcinilor;
- evită să citească texte la prima vedere, nu recunoaște literele deja învățate, are nevoie de ajutor atunci când face calcule.

Istoria ne arată că persoanele dislexice au realizări uimitoare în domenii artistice, IT, film, tehnice. Ca să îți faci o idee, iată câteva exemple de oameni celebri care sunt dislexici: Jamie Oliver, Will Smith, Leonardo DaVinci, Nikola Tesla, Steven Spielberg, Tom Cruise, Winston Churchill etc.

A avea un copil dislexic este și o bucurie, și o provocare. Nevoile lui sunt diferite, dar nu mai puțin importante decât ale oricărui copil. Are nevoie de mai multe repetiții, instrumente ajutătoare (ca reportofonul sau telefonul care înregistrează, tabletă cu programe speciale), folosirea unei metode de predare a citit-scrisului adaptată și personalizată.

Este de reținut că un copil dislexic va fi un adult dislexic. Ajutorul logopedului sau al unui psihopedagog este important și poate face diferența dintre succes sau eșec școlar, însă și la vârsta adultă va fi dislexic. Un dislexic care a găsit o metodă diferită de a învăța să citească și să scrie. Este cam același lucru cu a fi stângaci. Un stângaci face aceleași lucruri ca un dreptaci, e adevărat, într-un mod diferit, poate uneori cu mai mult efort, dar le face. Cu fiecare etapă (volum tot mai mare de parcurs la școală, colegi noi, sisteme de predare diferite), copilul și familia au nevoie de sprijin. Logopedul asta face, în primul rând, cu un copil dislexic. Îi învață pe părinți cum să abordeze situația. Inventariază plusurile și minusurile și găsește strategii diverse de reducere a dificultăților, însă lucrul efectiv se întâmplă în clasă și acasă. Pentru că e o muncă constantă, zi de zi, an după an. Logopedul experimentează tehnici, vede ce și cum funcționează pentru copilul respectiv și instruieste familia cum să lucreze căutând să anticipeze eventualele dificultăți. Nu de puține ori intervine și psihoterapeutul pentru că dificultățile școlare se răsfrâng asupra personalității și comportamentului copilului.

Îți prezint mai jos câteva metode de intervenție din literatura de specialitate urmând ca, mai apoi, să identifici exerciții practice pentru nivelul copilului tău.

Metode de intervenții în cazul dificultății de învățare

1. Centrate pe dezvoltarea capacității de analiză fonetică

- 1.1. Diferențierea sunetului de la începutul cuvântului.
- 1.2. Despărțirea în silabe și identificarea numărului de silabe.
- 1.3. Identificarea cuvintelor care încep cu un anumit sunet sau silabă.
- 1.4. Alcătuirea propozițiilor și identificarea numărului de cuvinte.
- 1.5. Asocierea sunet – literă mare de tipar – literă mică de tipar.
- 1.6. Înțelegerea și utilizarea adecvată a conceptului de literă, sunet, silabă, cuvânt, propoziție.

2. Centrate pe învățarea literelor

- 2.1. Asociere literă – cuvânt.
- 2.2. Literă din plastilină, nisip, spumă.
- 2.3. Alăturarea a 2 litere = silabă.
- 2.4. Folosirea unor cuvinte scurte.

2.5. Folosirea imaginilor. De exemplu: pat/ poză.

3. Centrate pe scris

- 3.1. Exerciții de antrenare a musculaturii mâinii.
- 3.2. Folosirea markerului sau a culorilor pentru delimitarea spațiului unde scrie.
- 3.3. Exersarea elementelor pregrafice desenului în contur.
- 3.4. Exerciții de caligrafie.
- 3.5. Copierea literelor, a cuvintelor.
- 3.6. Folosirea caietelor speciale.
- 3.7. Folosirea tastaturii.
- 3.8. Adaptarea temelor.
- 3.9. Diferențierea literelor asemănătoare (m-n, p-b, s-ș etc.).

Toate aceste metode și exerciții se împletesc foarte bine cu metoda Meixner folosită în programul terapeutic al copiilor dislexici. Din fericire, există la Târgu Mureș o echipă minunată, condusă de dna logoped Eva Bartok, care a făcut ceva extraordinar prin traducerea și adaptarea metodei Meixner. Acum orice părinte își poate achiziționa manualul „*Căsuța cu litere și jucării*” și poate lucra împreună cu copilul. Este atât de complex și de bine structurat, încât atinge toate aspectele anterior expuse. Folosind metoda prezentată în carte, respectiv despărțirea în

silabe a cuvintelor, o familie a unui copil dislexic cu care am avut bucuria să lucrez a scris toate lecțiile copilului pentru a-l ajuta astfel. El merge la școală cu pagina tehnoredactată de tata în acest fel și reușește să citească aproape la fel de bine ca și colegii lui.

Ține cont că un copil dislexic poate beneficia de profesor de sprijin în baza certificatului de orientare școlară și profesională. Nu de puține ori, mai ales că au o personalitate puternică și destul de reticentă, nu reușesc să țină pasul cu colegii, acești copii ajungând să fie îndrumați spre școala specială, lucru care nu le este benefic. Acest certificat se obține de la CMBRAE/CJRAE (Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională, respectiv Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională) și, conform legii 6/2016, copilul dislexic beneficiază de timp în plus la examene și de instrumente care să îl ajute la școală (ca tabletă, reportofon etc.).

Dincolo de tehnici, numărul de ședințe, implicarea familiei, motivarea copilului pentru citit este esențială. Dacă își găsește „de ce-ul“ pentru care este important să învețe să citească, va depune oricât de mult efort să învețe asta. Altfel, devine doar o luptă și o continuă frustrare pentru copil, părinți, învățătoare și logoped. Acesta este un alt motiv pentru care am recomandat și în capitolele anterioare cât de bine este să le citim copiilor încă de mici, să înțeleagă în felul lor simplu că a citi înseamnă a ști și a ști înseamnă a avea prieteni, a te descurca la școală, a primi recompense. Copilul dislexic, prin natura lui, refuză să

citească. Nu abandona, ci citește tu pentru el. Atunci când vei descoperi o carte care îi va trezi curiozitatea, va dori să știe mai mult, va înțelege necesitatea învățării cititului.

Începe să citești texte scurte, adaptate. Caută informații despre subiecte care îl interesează cu adevărat. Îmi amintesc cu drag de un băiat pasionat de fotbal care, pentru a afla mai multe despre echipa sa preferată, citea articole din ziare sau printuri de pe internet.

Scrie la calculator propoziții și decupează-le în cuvinte. Sarcina copilului va fi să le reassembleze. Pasionații de puzzle vor fi încântați de un astfel de exercițiu. Poți să decupezi mesaje pozitive: „Alex, ești un copil minunat!“, instrucțiuni: „A venit momentul să facem tema la matematică“ sau recompense: „După ce termini exercițiul, poți merge afară!“

Scrieți câteva bilețele cu silabe (*ma, ca, te, sa* etc.). Trageți la sorți și scrieți fiecare câte 3-5 cuvinte cu acele silabe. Puteți începe cu litere. Citiți unul celuilalt răspunsurile.

Faceți un bol cu o serie de cuvinte. De câte ori treceți pe lângă el, alegeți un bilețel, citiți cuvântul și formulați o propoziție sau citiți cuvântul și adăugați alt cuvânt.

Folosește o tablă de scris pentru a scrie diverse texte. Roagă copilul să copieze pe caiet propozițiile. Este un mod foarte bun și pentru a-l pregăti pentru lecțiile de la școală.

Pune întrebări copilului cu privire la interesele lui. Și cât de repede se poate cauta informații despre ele și citești împreună (de exemplu, despre jocurile pe care le joacă, echipa de fotbal preferată etc.). Concentrează-te să îi oferi informații interesante.

Cumpără reviste pe teme de interes. Acolo, de cele mai multe ori, copiii găsesc articole scurte cu informații noi, cu imagini. Încearcă cu ziare sportive dacă sunt de interes, integrale pentru copii.

Din fericire, există pe piață o mulțime de cărți pentru copiii aflați la început de drum. Sunt cărți pe niveluri diferite, unele cu imagini – substitute, propoziții scurte sau cărți de citit în tandem (editura Gama are multe astfel de cărți).

Copilul dislexic preferă să citească doar cărți scurte cu mesaje pozitive, cu încurajări. Puteți crea împreună o astfel de carte. Stabilește o temă ca, de exemplu, „visurile mele“. Îndoaie o foaie și pe jumătate de pagină lasă copilul să își facă un portret, iar pe cealaltă să se descrie, apoi continuă pe alte pagini la fel. Ajută-l să formuleze propozițiile și să le scrie. Sugestiile și sprijinul îi vor conferi încredere. La final, ajută-l să le organizeze ca pe o carte și recitește-o de câte ori ai ocazia. Dacă este prea mic sau dorești să îi faci o surpriză, îi poți confecționa propria carte (mai ales ca un cadou pentru rezultate bune sau orice altă reușită). Pe o parte, poți scrie un text sau un mesaj frumos din partea mamei, a tatălui, a bunicilor sau a prietenului lui, iar pe cealaltă parte el poate desena

ceva. Implicarea copilului, lucrul împreună cu părintele îl încurajează și îi reconfirmă copilului importanța cititului. Cu pași mici, zi de zi, se câștigă lupta.

Negociază cu copilul timpul de lucru. Responsabilizează-l în ceea ce privește temele, fii disponibil pentru a-l ajuta, dar după ce se străduiește el mai întâi.

Încurajează copilul să își facă un „to do list“ cu temele pe care le are de făcut, proiectele. Este un bun exercițiu de scris, dar și de organizare și responsabilizare. După ce va tăia fiecare sarcină, va fi mai motivat să termine.

Folosește o coală de hârtie. Fiecare scrie pe rând un cuvânt sau o propoziție și împătorește hârtia apăsând-o mai departe. La final, cineva citește textul. Cu siguranță, nu va fi foarte logic, dar va fi amuzant. Poți face exercițiul scriind cuvinte care încep doar cu o anumită literă.

Confecționează pentru copil un dispozitiv care să îl ajute să urmărească rândul. Folosește un carton simplu pe care decupezi o fantă un pic mai mare decât rândul de citit. Acoperă cu cartonul textul lăsând la vedere ceea ce trebuie citit. Mută dispozitivul în ritmul citirii. Astfel, copilul se va concentra pe rândul respectiv și nu va fi distras de mărimea textului. Nu de puține ori, dislexicii văd literele amestecate și fără sens. Evidențiate astfel, îi va fi mai ușor să le urmărească. La fel de bine poți marca cuvinte-cheie sau propoziții cu un evidențiator.

În cazul în care un copil încurcă literele asemănătoare, p-b-d, u-n, m-n etc., decupează un text dintr-un ziar, revistă și cere-i să încercuiască, să sublinieze acele litere.

Atunci când vine vorba de scris, copilul disgrafic o să se împotrivescă, va scrie urât, va omite litere, nu va respecta liniatura. Tocmai de aceea activitățile trebuie să fie interesante și mascate. O abordare de genul „Hai să scriem!“ nu e de dorit. Poți folosi o tablă sau o coală mare de hârtie pe care să scrie fiecare, pe rând, diverse lucruri. Începe cu fructe, cu activități plăcute, calitățile membrilor familiei.

Folosește fișe de scris prin unirea punctulețelor.

Folosește un evidențiator pentru a marca spațiul ce trebuie respectat pe caiet. Culoarea galbenă s-a dovedit foarte utilă acestor copii.

Scrieți împreună compuneri, inventați povești. Folosiți un timer sau alarma telefonului pentru a negocia timpul dedicat acestei activități.

Dacă copilul a trecut de clasa a II-a, folosește un caiet de caligrafie în care să exerseze literele.

Încurajează-l să coloreze, să deseneze, să modeleze plastilină sau nisip kinetic. Toate acestea vor ajuta la perfecționarea motricității fine.

Scrie liste de cuvinte pornind de la anumite litere sau calități/caracteristici ale substantivelor.

De reținut că un copil dislexic va fi, cu siguranță, și disgrafic. Este oarecum logic pentru că, din moment ce nu reușește să citească, nu va fi capabil să scrie. Pe măsură ce în cazul cititului apar progrese și abilități noi în a despărți în silabe, a identifica ordinea sunetelor, și scrisul se va îmbunătăți. Trăim cu toții într-o perioadă în care ne bucurăm de tehnologie. Aceasta poate fi o soluție pentru scris în cazul copiilor disgrafici oferindu-le o alternativă plăcută la scrisul de mână. Poate nu este cea mai recomandată, însă este o soluție în condițiile în care volumul de la școală crește, presiunea este tot mai mare, așteptările sunt tot mai diferite.

Cu privire la scris, dificultățile pot apărea din cauza afectării motricității fine. Într-un capitol anterior, am scris despre asta și găsești acolo sugestii de aplicat. Dar la fel de bine ține cont de motivație, interes, abilități de structurare a cuvintelor și înțelegerea succesiunii literelor.

Însemnări

PREGĂTIT PENTRU ȘCOALĂ

A series of 20 horizontal dotted lines, evenly spaced, intended for writing.

A series of 20 horizontal dotted lines, evenly spaced, providing a template for writing.

Încheiere

Felicitări că ai ajuns aici! Sper că a fost o „călătorie“ interesantă și informațiile te ajută sau te vor ajuta. Pentru un copil ajutorul primit de la părinte este important în orice moment al vieții, cu atât mai mult acum la începutul școlii. Cu siguranță cel mic îți va fi recunoscător că ai avut răbdare, energie să te joci și să îi fi alături în „marea aventură“. Noi, părinții, suntem modele pentru ei și de noi depinde să le oferim un model bun, un model care prețuiește educația, un model care citește, un model care progresează. Dacă ceea ce ai citit ți-a fost de folos dă mai departe informația, dăruiește cartea aceasta sau altele. Educația nu se oprește în momentul în care obținem o diplomă sau un certificat, ea continuă toată viața și asta ne face să progresăm, să fim mai buni, mai darnici, mai înțelepți. Dacă vrei să îmi scrii sau să mă întrebi ceva o poți face folosind adresa de email: contact@priority-clinic.ro

Spor să ai în toate și mai ales sănătate!

Rămâi cu bine!

Georgiana Ungureanu

Abilități lingvistice	da	parțial	nu	observații
pronunția și dicția				
dezvoltarea vocabularului				
flexibilitatea limbajului				
capacitatea de a răspunde la întrebări				
capacitatea de a argumenta răspunsuri				
memoria de lucru				
dezvoltarea auzului fonematic				
analiza fonologică orală				
recunoașterea literelor				
învățarea cititului				
abilități matematice				
învățarea cifrelor, numărare				
mulțimi și corespondența cantitate-cifră				
vecinii termenilor				
descompunerea cifrelor				
adunarea și scăderea				
rezolvarea de probleme				
abilități motorii și grafice				
folosirea corectă a creionului				
respectarea conturului				
unirea punctelor				
respectarea liniaturii speciale				

Anexe

Exerciții pentru pronunție și dicție

Anexa 1

Chiț Chichiț cel vorbăreț
Este mic și nătăflet
Și are mulți frați vorbăreți
Care-s și mai nătăfleți.

Zece pui sparg zece vase
Strică flori din zece vase
Și-apoi nu bagă de seamă
Că pe masă varsă zeamă.

Știu că știu că știuca-i știucă
Și mai știu că știuca-i pește
Și că știuca se mănâncă
Și că știuca se prăjește.

Trei olteni trecură Oltul
Înapoi trecură doi
Câți olteni trecură Oltul
Înainte și-napoi?

Cosașul Sașa, când cosește,
Cât șase sași sasu cosește
Și-n sus și-n jos de casa sa
Cosește sasu și-n șosea.

Baba are doi boboci,
Moșul are boi și porci
Și o barbă ca de nea
Atinge pământul cu ea.

Foaie verde, foi de fag,
De vară ne este drag,
Foaie verde, foi de viță,
Fiecare ia vacanță.

Șapte găște înoată-n Jiu
Și-un boboc face piu-piu,
Toate șapte vin în șir
Că le dau mălai cu stir.

Cupă cu capac
Stă lângă copac
Copacul cu cupă
A luat-o la fugă.

Luni la lumina lumânării luminată de lună prin
luminator i-a luminat o luminiță în lumina ochilor.

Soră Sară, n-ai sărit aseară să vezi carnea cum
se sară?

Stânca stă-n castan ca Stan.

Belelele lalelelor înfurie telelelele lulelelor.

Fata fierarului Fănică face fasole făcăluitoă fără foc fiindcă focul face fum.

Fierbe fierul fierarului fiert în fiertura fierbinte.

Cucu cu cucuveaua au cucăit cu curaj în cuibul cucului cu cucuruz.

Do-do, do-ro, do-do-mi-do, do-do-de-du.

Dicu desprinde frunze de dud ud dintr-un dud uscat și dus spre apus.

Dica-tica, dica-toca, dă-mi degrabă carioca.

Fifi frige fire de frigărui și firimituri.

Fiii Filofteiei se feresc de fântânile arteziene.

Afară e foarte frig, Fifi se înfofolește și florile se ofilesc.

Șarpele șerpea șerpește și pe râuri șerpuiește.

Șușotea șoșeta sașie cu altă șoșetă sașie.

Prin Vulturi vântul viu vuia.

O portocală creștea într-un portocal portocaliu lângă două portocale.

Cici cicălitoarea cicălise cimpoierii pe ciment.

Vivi vindea vinete vânete în vitrine.

Mimi mimase mersul melodios al maimuțelor.

Sașa semăna semințe de smochine și sorbea sos de smântână.

Lulu lucrează la lăptăria lui Luică.

Lupa lucea în razele soarelui și strălucea la lumina lunii.

Ghicatori

Anexa 2

Are zeci de ace groase
Nici nu toarce, nici nu coase. (ARICIUL)

Farfurie umblătoare
Cu cap, coadă și picioare.
(BROASCA ȚESTOASĂ)

Vara umblu după miere
Iarna dorm să am putere. (URSUL)

Chip de om, dar minte n-are
Nici nu cere de mâncare
Știe jocuri mii și mii
Și e iubită de copii. (PĂPUȘA)

Peste tot găsești în lume
Cinci frați cu același nume. (DEGETELE)

Cât ar fi iarna de grea
Frunza nu-mi poate strica. (BRADUL)

Patru picioare are
Dar să le miște
Nu-i în stare. (MASA)

Nu sunt carte, dar am foi
Pregătite pentru voi
Cu linii sau pătrățele
Să puteți scrie pe ele. (CAIETUL)

Animal cu chip de om
Țopăie din pom în pom. (MAIMUȚA)

Lungi urechi, picioare lungi
Tragi cu pușca, nu-l ajungi. (IEPURELE)

E cuprinsă-n lună
Și-n ea se adună
Mereu zi și noapte,
Adunate-s șapte. (SĂPTĂMÂNA)

Mănâncă, râde, vorbește
Cântă, fluieră, zâmbește
Și-altele poate să facă,
Dar e bine să și tacă. (GURA)

Zi de zi, seară de seară,
Bate ca o inimioară
Numără secundele,
Orele, minutele. (CEASUL)

Este om, dar n-are viață,
Gerul iernii nu-l îngheață,
Cu bumbi și tichie mare
El se teme doar de soare. (OMUL DE ZĂPADĂ)

Ascuns în cămașă verde
Miezul de foc nu se vede,
Când mănânci o feliuță,
Parcă sufli-n muzicuță. (PEPENELE VERDE)

Întrebări de exersat

Anexa 3

1. Cum te cheamă?
2. Câți ani ai?
3. În ce oraș/țară locuiești tu?
4. Unde mergi tu dimineata?
5. Ce anotimp este acum?
6. Ce zi este azi?
7. Poți să îmi spui două fructe și două legume?
8. Poți să îmi spui două nume de copii care încep cu litera M?
9. Din ce e făcut patul?
10. Ce formă are mingea?
11. Ce culoare au frunzele?
12. Ce culori are semaforul?
13. În ce anotimp vine Moș Crăciun?

14. Cum se numește masa de dimineață?
15. De ce folosim umbrela?
16. De ce închidem ușa cu cheia?
17. La ce folosește telefonul?
18. Ce putem face cu o cutie?
19. Câte picioare are cățelul?
20. Ce mijloace de transport cunoști și merg pe șine?

Auz fonematic – cuvinte paronimice

Anexa 4

Toamnă – doamnă
Școală – școală
Peste – pește
Cocos – cocoș
Nas – naș
Raze – rase
Vaze – vase
Zeamă – seamă
Varsă – varză
Prăjitură – prășitură
Creier – greier
Cocoși – gogoși
Creață – greață
Luncă – lungă
Fac – fag
Tată – dată

Topor – dobor
Treaptă – dreaptă
Filă – vilă
Fie – vie
Foci – voci
Fină – vină
Fag – vag
Bal – bar
Lege – rege
Moale – moare
Lampă – rampă
Penal – penar
Filme – firme
Lamă – ramă
Cală – cară
Lup – rup
Alamă – aramă
Balon – baron

**Completează răspunsul bun
în propozițiile următoare**

Anexa 5

Îmi place să mă joc în nisip/nișip.

Eu știu acum să citeșc/citesc.

Mama mă școală/scoală ca să merg la școală/
scoală.

Pisica ei are o fundă roz/ros.

De siua/ziua sa, Matei a mers la masa de prâns/
prânz cu mama lui.

Astăzi/Astăzi este siua/ziua mea.

Te rog să mai lămâi/rămâi.

Prințesa poartă pe cap o coloană/coroană.

În pădure trăiesc mulți lupi/rupi.

Soarele răsare în zare/sare.

Caietul are patruzeci și opt de file/fire.

Apa curge prin canal/canar.

Barca plutește pe val/var.

Poezii cuvinte paronimice

Anexa 6

Pe o buturugă groasă

Gândăcelul a sărit

Iepurașul l-a zărit

Și-a fugit cuprins de groază.

Zece pui sparg zece vase

Strică flori din zece vase

Și-apoi nu bagă de seamă

Că pe masă varsă zeamă.

Vine, vine pe Siret

Un pantof fără șiret

Și în el găsești un pește

Care spune o poveste.

Petrecerea era în toi,
Au mai venit încă doi,
Au intrat pe șa când
Începusem eu să cânt.

Pe o foaie velină
Am desenat o felină
Și mai jos pe filă
Desenez o vilă.

Când pui un tablou în ramă,
N-ai ce face cu o ramă,
Dar la secerat iei lame
Și la ochelari pui rame.

În caiet și cărți ai file
Părul are multe fire.

Bibliografie

Doman Glenn, Doman Janet „Cum să îți înveți copilul să citească“, Editura DPH, 2019

Doman Glenn, Doman Janet „Cum să îți înveți copilul matematică“, Editura DPH, 2019

Ecaterina Vrăsmaș, Cornelia Stănică „Terapia tulburărilor de limbaj“, Editura Didactică și Pedagogică, 1997

Ecaterina Vrăsmaș (coordonator) „Să învățăm... cu plăcere“, Editura Arlequin, 2011

Ecaterina Vrăsmaș (coordonator) „8 LOG. Program de exerciții logopedice pentru remedierea dislaliei“, Editura Arlequin 2012

Frederique Wauters-Krings „(Psiho)Motricitatea. Sprijin, prevenție și compensare“ Editura ASCR, Cluj Napoca 2014

Visu-Petra L., Cheie L „Dezvoltarea memoriei de lucru. Exerciții pentru preșcolari și școlari“, Editura ASCR, Cluj Napoca, 2012

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
Introducere în specificul logopediei.....	9
Ce este limbajul?.....	17
Dezvoltarea abilităților lingvistice	25
Capacitatea de a argumenta răspunsuri	36
Recunoașterea literelor	44
Învățarea cititului	46
Dezvoltarea abilităților matematice	51
Suceșiunea crescătoare sau descrescătoare a numerelor	56
Vecinii numerelor.....	60
Adunarea și scăderea.....	62
Rezolvarea problemelor	64
Dezvoltarea motricității fine	69
Dislexo-disgrafia.....	79

Metode de intervenții în cazul dificultății de învățare	83
Încheiere.....	93
Anexe	
Exerciții pentru pronunție și dicție	95
Ghicitori	98
Întrebări de exersat	100
Auz fonematic – cuvinte paronimice	101
Completează răspunsul bun în propozițiile următoare	102
Poezii cuvinte paronimice	103
Bibliografie	105

Priority Clinic este prima clinică de terapia limbajului din București. Existența ei reprezintă visul meu și experiența celor 15 ani de lucru cu copiii. Aici, fiecare copil primește ajutorul de care are nevoie iar fiecare familie primește suport, îndrumare și informații.

Viziunea noastră este să fim alături de fiecare copil și să devenim un reper de excelență în pregătirea specialiștilor.

Ne găsiți oricând pe www.priority-clinic.ro sau pe pagina de Facebook Priority Clinic.